

รายงานการวิจัย

การออกแบบการแสดงโนราเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำคลองแดน
อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

The Choreography of Nora Dance for Klongdan floating
market Tourism Support Ranote District Songkhla
Province.

ทัศนียา คัญทะชา

รายงานวิจัยฉบับนี้ได้รับเงินอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณกองทุนวิจัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

พ.ศ. 2558

ชื่อเรื่องงานวิจัย

การออกแบบการแสดงโนราเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำคลองแดน

อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

The Choreography of Nora Dance for Klongdan floating market Tourism
Support Ranote District Songkhla Province.

คณะผู้วิจัย

อาจารย์ทัศนียา คัญทะชา (นักวิจัย)

สถานที่ติดต่อ

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ตำบลเขารูปช้าง

อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000 THAILAND

โทร. 0-87297-3604 E-mail: Niya.sine@gmail.com

COPY RIGHT ©

เอกสารฉบับนี้เป็นลิขสิทธิ์ของผู้วิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

และสาขานาฏศิลป์และศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัย “การออกแบบการแสดงโนราเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา” โดยการสนับสนุนทุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ขอขอบพระคุณบุคคลดังต่อไปนี้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ คณะกรรมการและ ผู้ทรงคุณวุฒิ นายเกรียงไกร อนันตพงศ์ นายอภิชาติ เหมือนทอง นางพิชญาภรณ์ ขุนจันทร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาโรช นาคะวิโรจน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ ดร.จเร สุวรรณชาติ นายณัฐพงศ์ กระจ่างโภชน นายยุทธพงศ์ ช่วยนาเขต นางสาวพิมพ์กานต์ เหมือนทอง นายอภิชาติ คัญทะชา นายอรรถพล ชาลีผล นักเรียนโรงเรียนคลองแดนวิทยา นักเรียนกลุ่มรักษโนราท่าข้าม และ นักศึกษาหลักสูตรนาฏยรังสรรค์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ซึ่งล้วนเป็นผู้ที่มีส่วน ให้ความอนุเคราะห์ จนทำให้งานวิจัย “การออกแบบการแสดงโนราเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาด ริมน้ำคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา” ประสบความสำเร็จจุล่งด้วยดี คณะผู้วิจัยจึง ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัย “การออกแบบการแสดงโนราเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา” ฉบับนี้ คงจะมีประโยชน์ไม่มากนักน้อยสำหรับ ผู้ที่ มีความสนใจการสร้างสรรค์การแสดงเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป

ทัศนียา คัญทะชา
คณะศิลปกรรมศาสตร์
พฤศจิกายน 2559

ชื่องานวิจัย	การออกแบบการแสดงโนราเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำคลองแดน
ผู้วิจัย	นางทัศนียา คัญทะซา
คณะ	คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ปี	2558

บทคัดย่อ

การออกแบบการแสดงโนราเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดนและออกแบบการแสดงโนราเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำคลองแดน 1 ชุด ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ (Creative Research) โดยใช้ตัวผู้วิจัย แบบสอบถามแบบไม่เป็นทางการ การสังเกต การสนทนากลุ่ม แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม และโซเชียลมีเดีย (Facebook) เป็นเครื่องมือในการศึกษา ผลการวิจัยพบว่าการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดนแสดงครั้งแรกเมื่อวันที่ 30 พ.ค.2552 ซึ่งเป็นวันที่คณะนักวิจัยชุดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงรุกเพื่อฟื้นฟูชุมชนในชนบท กรณีศึกษา : ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน ตำบลคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลาส่งมอบงานวิจัยให้ชุมชน ใช้นักแสดงทั้งหมด 65 คน มีการรำโนราบนสะพานไม้เพื่อสื่อถึงนิยามของชุมชน “สามคลองสองเมือง” นักแสดงเป็นนักเรียนจากโรงเรียนคลองแดนวิทยา โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ที่ 11 และนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา การแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดนตั้งปี 2552 – 2559 มี 6 รูปแบบ ได้แก่ การรำประสมท่า รำบทสอนรำ รำบทประถม รำบทครูสอน การออกพรวน และการเชิดหุ่น ลีลาท่ารำ 2 สายตระกูล คือ สายท่าขนอุบลมัทรากร และโนราหนูอาบ เจริญศิลป์ นักแสดงจากสองโรงเรียนในชุมชนคลองแดน คือ โรงเรียนคลองแดนวิทยาและโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 11 จากผลการศึกษาประวัติการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดนนำมาออกแบบการแสดงโนราซึ่งได้แนวคิดจากเอกลักษณ์เฉพาะจุดเด่นของชุมชนและความนิยมของนักท่องเที่ยวในสมัยนี้ขึ้นขอรับการถ่ายภาพลงโซเชียลมีเดีย (Facebook) จึงออกแบบการแสดงชุด “จินตภาพโนราคลองแดน” เป็นการแสดงประกอบการร้องบททำนองเพลงทับเพลงโทน ประพันธ์บทร้องขึ้นใหม่ในบทร้องมีเนื้อหาสื่อถึงอัตลักษณ์ของชุมชนและเชิญชวนนักท่องเที่ยว ทำรำแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 รำประสมท่าใช้ท่ารำ 11 ท่า ช่วงที่ 2 รำประกอบบทร้องทำนองเพลงทับเพลงโทนใช้ท่ารำ 24 ท่า และช่วงที่ 3 รำท่าครูใช้ท่ารำ 3 ท่า รวมท่ารำทั้งหมด 38 ท่า การสร้างสรรค์การแสดงโนราให้เป็นลักษณะเฉพาะของสถานที่ท่องเที่ยวที่ตรงนั้น ๆ สามารถทำให้นักท่องเที่ยวที่ได้ชมการแสดงจะเข้าใจประวัติที่มาของสถานที่ท่องเที่ยวไปด้วย

Research Title The Choreography of Nora Dance for Klongdan floating market
Touristsm Support Ranote District Songkhla

Researcher Mrs.Thatsaniya Kantacha

Faculty Faculty of Arts Songkhla Rajabhat University

Year 2016

Abstract

The choreography of Nora Dance to promote the tourism of Klongdan waterside market Ranod district Songkhla Province aimed to study the history of Nora and create a Nora Dance to promote the tourism of Klongdan waterside market. This research is creative research, using the researcher, informal questionnaire, observe method, focus group, the data field record and social media (Facebook) as research tools. The study found that Nora dance was showed at Klongdan waterside market on April 30, 2009 for the first time. The show, with 65 dancers, was on the bridge represented the definition of the community which was “3 canels and 2 cities”. All of the dancers were from Klongdan Wittaya School, Rajaprajanugroh 11th and Thaksin University. The nora dance shows in Klongdan waterside market were divided into 2 periods. The first period dances, from 2009 to 2012, were Bhot Kru Sorn dance, Bhot Sorn Ram Dance and Bhot Pratom Dance in Khun Uppathamnarakorn style. In this period the dance showed both in the market and outside to promote the market. The second period show, from 2010 to 2016, was divided into 3 parts. The show began with Pleng Ko Dance, Pran Nora and Nora puppet respectively. The researcher had analyzed the history of Nora dance in Klongdan waterside market founded that Nora dance in both periods were the dances which shown in general. Therefore the researcher created Nora Tham Bot Klongdan which the lyrics about the community’s identity and promote the market. The dance used Pleng Tub Pleng Tone rhythm and divided into 2 parts. First, using Ram Prasom Tha Tua-on and second was Ram Tham bot Klomgdan. There were 12 dancers for this dance and took 20 minutes. The created of Nora Dance which was the identity of the community could made the tourists understood the history of the community or the tourist attraction.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
1.3 ขอบเขตของโครงการงานวิจัย	4
1.4 กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย	5
1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
2.1 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	9
2.1.1 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม	9
2.1.2 แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน	8
2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว	11
2.2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบการแสดง	12
2.2.1 ทฤษฎีการเคลื่อนที่เคลื่อนไหว	12
2.2.2 ทฤษฎีความสมดุลและอสมดุล	13
2.2.3 ทฤษฎีทัศนศิลป์	13
2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	15
2.3.1 ลักษณะทางกายภาพและสภาพสังคมของชุมชนคลองแดน	15
2.3.2 ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมชุมชนคลองแดน	16
2.3.3 ประวัติโนราในชุมชนคลองแดน	18
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	20
3.1 สถานที่ดำเนินการวิจัย	20

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	20
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	22
3.4 วิธีการรวบรวมข้อมูล	24
3.5 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย	26
3.6 การตรวจสอบความแม่นยำและความเชื่อถือได้ของข้อมูล	28
3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล	28
บทที่ 4 ประวัติการแสดงโนราตลาดริมน้ำคลองแดน	30
4.1 ประวัติการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดน.....	30
4.2 การออกแบบการแสดงโนราเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำคลองแดน	38
4.2.1 การกำหนดแนวคิด.....	39
4.2.2 การประพันธ์บทร้อง.....	40
4.2.3 การออกแบบท่ารำโนราชุด “จินตภาพโนราคลองแดน”	44
4.2.4 การนำเสนอการแสดงโนราชุด “จินตภาพโนราคลองแดน”ในตลาดฯ....	97
4.2.5 การถ่ายทอดการแสดงโนราชุด “จินตภาพโนราคลองแดน”สู่ชุมชน.....	100
บทที่ 5 สรุปผลและข้อเสนอแนะ	101
5.1 บทสรุป	102
5.2 ข้อเสนอแนะ	103
บรรณานุกรม	104
บุคลากร	106
ภาคผนวก	107
ประวัติย่อผู้วิจัย	112

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	5
3.1 การนำโซเชียลมีเดีย(Facebook)มาใช้เป็นเครื่องมือในกิจกรรมการถ่ายทอดทำรำโนรา ...	23
3.2 การถ่ายทอดโนราผ่านโซเชียลมีเดีย(Facebook).....	23
4.1 การแสดงโนราวันเปิดตลาดริมน้ำคลองแดนครั้งแรก 30 เมษายน 2552	31
4.2 การถ่ายทอดโนราในโครงการวิจัยย่อยที่ 3	32
4.3 การแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดน	33
4.4 การแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดน	33
4.5 การแสดงโนราเพื่อประชาสัมพันธ์ตลาดริมน้ำคลองแดนในงานเขาเทิร์นเอ็กซ์โปร์	34
4.6 การถ่ายทำรายการตลาดสดสนามเป้า	34
4.7 การรำเพลงโค	36
4.8 การออกพราน	36
4.9 การเชิดหุ่นโนรา	37
4.10 สะพานไม้ข้ามฝั่งเมืองนครศรีธรรมราชกับเมืองสงขลา	40
4.11 ลักษณะพื้นที่ในตลาดริมน้ำคลองแดน	40
4.12 คลองกลางตลาด	41
4.13 วัดคลองแดน	41
4.14 พระพุทธรูปทองคำ	41
4.15 การตรวจสอบทโนราคลองแดน	42
4.16 ท่าท่องโรง	46
4.17 ท่าสอดสร้อย	47
4.18 ทำนั่งพนั๊ก.....	48
4.19 ทำโยนมือ.....	49
4.20 ทำนั่งลงฉากน้อย.....	50
4.21 ทำซี้หนอนน้อยด้านซ้าย.....	51
4.22 ทำนั่งโยนมือ.....	52
4.23 ทำซี้หนอนน้อยประยุกต์	53

สารบัญญภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4.24 ทำขนาด 1.....	54
4.25 ทำขนาด 2.....	55
4.26 ทำขนาด 3.....	56
4.27 ทำขนาด 4.....	57
4.28 ทำรำจินตภาพโนราคลองแดน 1.....	59
4.29 ทำรำจินตภาพโนราคลองแดน 2.....	60
4.30 ทำรำจินตภาพโนราคลองแดน 3.....	62
4.31 ทำรำจินตภาพโนราคลองแดน 4.....	63
4.32 ทำรำจินตภาพโนราคลองแดน 5.....	65
4.33 ทำรำจินตภาพโนราคลองแดน 6.....	66
4.34 ทำรำจินตภาพโนราคลองแดน 7.....	67
4.35 ทำรำจินตภาพโนราคลองแดน 8.....	68
4.36 ทำรำจินตภาพโนราคลองแดน 9.....	69
4.37 ทำรำจินตภาพโนราคลองแดน 10.....	71
4.38 ทำรำจินตภาพโนราคลองแดน 11.....	72
4.39 ทำรำจินตภาพโนราคลองแดน 12.....	74
4.40 ทำรำจินตภาพโนราคลองแดน 13.....	75
4.41 ทำรำจินตภาพโนราคลองแดน 14.....	77
4.42 ทำรำจินตภาพโนราคลองแดน 15.....	78
4.43 ทำรำจินตภาพโนราคลองแดน 16.....	79
4.44 ทำรำจินตภาพโนราคลองแดน 17.....	81
4.45 ทำรำจินตภาพโนราคลองแดน 18.....	82
4.46 ทำรำจินตภาพโนราคลองแดน 19.....	83
4.47 ทำรำจินตภาพโนราคลองแดน 20.....	85
4.48 ทำรำจินตภาพโนราคลองแดน 21.....	86
4.49 ทำรำจินตภาพโนราคลองแดน 22.....	88
4.50 ทำรำจินตภาพโนราคลองแดน 23.....	90

สารบัญภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4.51 ทำรำจินตภาพโนราคลองแดน 24.....	92
4.52 ทำครู 1.....	94
4.53 ทำครู 2.....	95
4.54 ทำครู 3.....	96
4.55 รำในตลาดริมน้ำคลองแดน 1	97
4.56 รำในตลาดริมน้ำคลองแดน 2	97
4.57 การโพสต์ข้อความขอบคุณนักวิจัยผ่านโซเชียลมีเดีย (Facebook).....	98
4.58 กิจกรรมที่ 1	99
4.59 กิจกรรมการถ่ายทอด 1	100
4.60 กิจกรรมการถ่ายทอด 2	100
4.61 กิจกรรมการถ่ายทอด 3	100

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คลองแดนเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ซึ่งมีระยะทางห่างกันประมาณ 100 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราชประมาณ 100 กิโลเมตรเช่นกัน คลองแดนจึงมีพื้นที่คาบเกี่ยวสองจังหวัด คือ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา และอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ลักษณะกายภาพของชุมชนคลองแดนที่มีคลองผ่านกลางชุมชนจึงกลายเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งทางน้ำในอดีต ลักษณะของบ้านเรือนที่ปลูกสร้างริมคลองเป็นบ้านแถวทำด้วยไม้มีชานหน้าบ้าน ชาวบ้านที่อาศัยริมคลองจึงประกอบอาชีพค้าขาย กลายเป็นตลาดเล็ก ๆ ในชุมชน ประกอบด้วย ร้านขายยา ร้านขายทอง ร้านขายของชำ ร้านขายกาแฟ ร้านขายเสื้อผ้า ร้านขายข้าวแกง และโรงสี ในสมัยโบราณมีเรือบรรทุกสินค้าเดินทางมาจากท่าเรือสงขลามาทักค้ำคั้นที่ท่าเรือระโนด และนั่งเรือหางยาวมาเที่ยวตลาดคลองแดน แต่ต่อมาเมื่อความเจริญทางสังคมและเทคโนโลยีจึงมีการปรับเปลี่ยนมาใช้การคมนาคมทางการสัญจรทางน้ำจึงเสื่อมความนิยม ตลาดน้ำคลองแดนในสมัยนั้นจึงได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงจากตลาดน้ำที่เคยเจริญรุ่งเรือง มีผู้คนจับจ่ายใช้สอยในตลาดอย่างคับคั่ง เศรษฐกิจในชุมชนทำให้ชาวบ้านอยู่ดีกินดีกลายเป็นตลาดร้างถูกรื้อถอนจนเห็นแต่เสา (นราวัฒน์ เลิศวิทยา วิวัฒน์และคณะ, 2552 : 1-2)

เมื่อปี 2549 เจ้าอาวาสวัดคลองแดน และนายอภิชาติ เหมือนทอง ไปขอความอนุเคราะห์ ดร.จเร สุวรรณชาติ อาจารย์จากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ให้ช่วยออกแบบสร้างกุฏิวัดคลองแดน เมื่อ ดร.จเร สุวรรณชาติ ลงสำรวจพื้นที่ภายในวัดคลองแดนและชุมชน สังเกตเห็นว่าบ้านเรือนในชุมชนคลองแดน ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคใต้กำลังจะรื้อถอนหลายหลังคาเรือน เมื่อสอบถามชาวบ้านจึงได้เจอปัญหาหลายประการ เช่น อายุของการใช้งานของบ้านนานจนทำให้ชำรุดจึงต้องรื้อถอนเพื่อสร้างใหม่ แต่ชาวบ้านขาดความรู้ทางด้าน สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคใต้ ซึ่งในสมัยโบราณสร้างบ้านให้สอดคล้องกับพื้นที่เพื่อป้องกันภัยพิบัติทางธรรมชาติ และชาวบ้านบางส่วนออกไปทำงานในตัวเมือง จึงกลับมาปรับปรุงบ้านเรือนของตนโดยใช้รูปแบบเป็นสถาปัตยกรรมบ้านในเมือง ซึ่งบ้านเรือนแบบในเมืองนั้นไม่สอดคล้องกับพื้นที่และวิถีชีวิตของชาวคลองแดน เมื่อได้เก็บข้อมูลประวัติชุมชนคลองแดนซึ่งเป็นตลาดน้ำที่เจริญในสมัยโบราณ ดร.จเร สุวรรณชาติ มีแนวคิดที่จะช่วยเหลือชาวบ้านใน

ชุมชนชนคลองแดนจึงหาทีมักวิจัยเพื่อเข้าไปทำโครงการวิจัยชุด การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงรุกเพื่อฟื้นฟูชุมชนในชนบท กรณีศึกษา : ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน ตำบลคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นวิจัยชุดประกอบด้วย 4 โครงการย่อย ได้แก่ โครงการย่อยที่ 1 แผนการบริหารและการจัดการเพื่อพัฒนาชุมชนคลองแดนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว วิถีพุทธ ที่ยั่งยืน โครงการย่อยที่ 2 แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนคลองแดน โครงการย่อยที่ 3 อนุรักษ์สืบสานและเผยแพร่ศิลปะการแสดงโนราในชุมชนคลองแดน และโครงการวิจัยย่อยที่ 4 รูปปั้นหินทรายเทียม รูปโนราสู่อุตสาหกรรมชุมชน เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนคลองแดน แต่ละโครงการล้วนมีนักวิจัยที่เชี่ยวชาญเฉพาะด้านดำเนินงานวิจัยทั้งสิ้น โครงการวิจัยชุดนี้ได้รับทุนสนับสนุนจาก 2 หน่วยงาน คือ การเคหะแห่งชาติและสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

โครงการย่อยที่ 3 อนุรักษ์สืบสานและเผยแพร่ศิลปะการแสดงโนราในชุมชนคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ อาจารย์ทัศนียาศัญญา และนายอภิชาติ ศัญญา เป็นทีมักวิจัย โครงการนี้มีบทบาทเพื่อเตรียมการแสดงที่ใช้สำหรับแสดงบนเวทีในตลาดริมน้ำคลองแดน ทีมักวิจัยจึงลงสำรวจพื้นที่เพื่อหาจุดเด่นของศิลปะการแสดงในชุมชนคลองแดน จากการลงพื้นที่สำรวจพบว่าชุมชนคลองแดนมีศิลปินโนราอาวุโส 2 ท่าน คือ โนราลาก ชำนาญ และโนราพลอย เกือกทอง ทั้งสองท่านมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์สืบสานโนราของชุมชนคลองแดนในอดีต เพราะทั้งสองท่านได้นำความรู้ทางด้านโนรา มาช่วยเหลือชุมชน โดยรำนโนราหาเงินเข้าวัดทั้งงานทอดผ้าป่า งานทอดกฐิน แม้แต่ชาวบ้านที่ต้องการจะแก้บนแต่ไม่มีค่าราคา โนราทั้งสองท่านก็จะรับเล่นโรงครูโดยไม่รับค่าราคา นอกจากนั้น โนราลาก ชำนาญ ยังได้ถ่ายทอดการรำนโนราให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชนที่มีใจรักโนรา โดยใช้โรงธรรมของวัดคลองแดนเป็นสถานที่ในการถ่ายทอด ทีมักวิจัยจึงเลือกถ่ายทอดโนราซึ่งเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่มีอยู่ในชุมชนคลองแดนมาตั้งแต่โบราณ สาเหตุที่ไม่มีการสืบสานต่อเนื่อง เพราะศิลปินในชุมชนอาวุโสจึงขาดผู้สานต่อ ทีมักวิจัยจึงจัดทำแผนการถ่ายทอดโนราให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชนคลองแดนเพื่อเตรียมความพร้อมด้านการแสดงให้กับตลาดริมน้ำคลองแดนที่กำลังจะเปิดเมื่อโครงการวิจัยทุกโครงการดำเนินงานเสร็จ (ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์และคณะ, 2552 : 4-1-4-6)

เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมถ่ายทอดโนราในโครงการอนุรักษ์สืบสานและเผยแพร่ศิลปะการแสดงโนราในชุมชนคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย นักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจำนวน 82 คน เป็นนักเรียนจาก 9 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนคลองแดนวิทยา โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 11 โรงเรียนมาบหัวทึง โรงเรียนวัดทุ่งสงวน

โรงเรียนบ้านแม่ใหญ่ โรงเรียนวัดคลองเปิด โรงเรียนวัดบางหรอด โรงเรียนวัดศาลาล่วงล่าง และโรงเรียนชุมชนวัดสามบ่อ ในจำนวน 9 โรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนที่อยู่ในชุมชนคลองแดนเพียง 2 โรงเรียนเท่านั้น คือ โรงเรียนคลองแดนวิทยา และโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ นอกจากนี้ เป็นโรงเรียนที่อยู่ในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงชุมชนคลองแดน

เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2552 ได้ทำพิธีเปิดตลาดริมน้ำคลองแดนเป็นครั้งแรก การแสดงพิธีเปิดในครั้งนั้นประกอบด้วย โนราจำนวน 55 คน พรานและทาสีจำนวน 10 คน โดยให้โนรารำบนสะพานเพื่อสื่อถึงเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนที่เรียกว่า “สามคลองสองเมือง” นักแสดงที่ใช้แสดงเป็นนักเรียนจากโรงเรียนคลองแดนวิทยาจำนวน 7 คน นักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 11 ร่วมกับคณะวิทยากรและนักศึกษาสาขาศิลปการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา จำนวน 46 คน

หลังจากพิธีเปิดการแสดงบนเวทีตลาดริมน้ำคลองแดนที่มณฑลวิชัยได้ส่งมอบงานให้ชาวบ้านในชุมชนคลองแดนบริหารจัดการตลาดริมน้ำด้วยตนเอง เมื่อชาวบ้านเข้ามาจับบทบาทในการบริหารชุมชนด้วยตนเองมีการเลือกฝ่ายต่าง ๆ เพื่อเรียนรู้งานให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ ส่วนการแสดงบนเวทีก็ยังคงเป็นการแสดงโนราและพราน โดยแสดงบนเวทีและสะพานเหมือนเดิม รูปแบบการแสดงโนราจัดแสดง 2 ช่วงเวลา คือ ช่วงที่ 1 เวลา 16.00 น. รำโนราบทประณบบ้าง บทสอนรำบ้าง โดยรำบนเวที และช่วงที่ 2 เวลา 18.00 น. รำประสมท่าเพลงโค ใช้พื้นที่บนสะพานบางครั้งนายอภิชาติ เหมือนทอง ต้องนำโนราไปแสดงตามงานต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวไปเที่ยวตลาดริมน้ำคลองแดน

ต่อมาเมื่อนักแสดงโนราชุดแรกที่ได้ฝึกในโครงการวิจัยสำเร็จการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ต้องออกไปศึกษาระดับปริญญาตรีในตัวเมือง ไม่สามารถรวมกลุ่มกันกลับมารำโนราในตลาดริมน้ำคลองแดนได้อีก จึงเกิดนักแสดงโนรารุ่นที่สองขึ้น รูปแบบของการแสดงโนราจึงปรับเปลี่ยนไปจากเดิม แบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 รำประสมท่าเพลงโคบนสะพาน ช่วงที่ 2 ออกพรานบนเวที และช่วงที่ 3 การเชิดหุ่นโนรา นักแสดงโนรารุ่นที่สองเป็นนักเรียนจากโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 11 ลักษณะลีลาท่ารำก็ปรับเปลี่ยนไปจากนักแสดงรุ่นแรก เพราะเป็นโนราคนละสายตระกูล นักแสดงรุ่นแรกผ่านการฝึกโนราสายท่านขุนอุปถัมภ์นรากร ใช้ระยะเวลาในการฝึก 1 ปี ส่วนนักแสดงรุ่นที่สองรำสายโนราหนุอาบ เจริญศิลป์ ซึ่งเป็นวิทยากรท้องถิ่นที่วิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุงนำมาจัดโครงการถ่ายทอดโนราเพื่อช่วยเหลือชุมชนคลองแดน แต่จากการที่ไม่มีครูโนราในชุมชนคลองแดน จึงทำให้ขาดฝึกฝนอย่างต่อเนื่องส่งผลให้ท่ารำโนราไม่ได้มาตรฐาน เมื่อถ่ายภาพท่ารำโนราลงโซเชียลมีเดีย (Facebook) เพื่อใช้ประชาสัมพันธ์ตลาดริมน้ำคลองแดน นายอภิชาติ เหมือนทอง ในฐานะผู้ดูแลฝ่ายการแสดงมีความกังวลว่าส่งผลเสียต่อภาพลักษณ์ของ

ชุมชน นายอภิชาติ เหมือนทอง จึงได้ขอความช่วยเหลือ อ.ทัศนียา คัญทะชา ซึ่งเคยเป็นหนึ่งในนักวิจัยในโครงการย่อยที่ 3 อนุรักษ์สืบสานและเผยแพร่ศิลปะการแสดงโนราในชุมชนคลองแดน อำเภอร่อนนิง จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นผู้ที่ร่วมถ่ายทอโนราให้เด็กและเยาวชนในชุมชนคลองแดน ตั้งแต่ก่อนก่อตั้งตลาด เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา

จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดนพบว่าการแสดงโนราได้มีการปรับเปลี่ยนไปจากเดิม แบ่งการแสดงออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 การรำโนราประสมท่า ช่วงที่ 2 การออกพราน และช่วงที่ 3 การเชิดหุ่นโนรา แต่การแสดงทั้ง 3 ช่วงนั้นนักแสดงยังขาดความเชี่ยวชาญด้านการแสดงโนรา สืบเนื่องมาจากไม่มีครูโนราในชุมชนที่เข้ามาถ่ายทอและฝึกฝนให้นักแสดงอย่างสม่ำเสมอ มีเพียงโครงการจากหน่วยงานภายนอกเข้ามาช่วยเหลือเท่านั้น ซึ่งระยะเวลาในการถ่ายทอไม่นาน เพราะขึ้นอยู่กับงบประมาณของโครงการ แต่กระบวนการถ่ายทอโนรานั้นกว่าจะสามารถถ่ายทอให้รำได้สวยมีมาตรฐานต้องใช้ระยะเวลา 1 ปี เหมือนดังที่โครงการย่อยที่ 3 อนุรักษ์สืบสานและเผยแพร่ศิลปะการแสดงโนราในชุมชนคลองแดน อำเภอร่อนนิง จังหวัดสงขลา ได้จัดกิจกรรมขึ้นเมื่อปี 2551 – 2552 ดังนั้นผู้วิจัยจึงวิเคราะห์จากประเด็นปัญหาดังกล่าว จึงมีแนวทางแก้ปัญหาให้กับชุมชนด้วยการออกแบบการแสดงโนราเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำคลองแดนขึ้นมาใหม่ 1 ชุด ที่มีความเหมาะสมกับพื้นฐานการรำโนราของนักแสดงในชุมชน เพื่อช่วยให้การแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดนมีคุณภาพยิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

- 1.2.1 ศึกษาประวัติการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดน อ.ร่อนนิง จ.สงขลา
- 1.2.2 ออกแบบการแสดงโนราที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตลาดริมน้ำคลองแดนจำนวน 1 ชุด

1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเน้นศึกษาประวัติการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดนตั้งแต่ปี 2552-2559 เพื่อนำมาออกแบบการแสดงโนรา 1 ชุดที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอร่อนนิง จังหวัดสงขลา โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

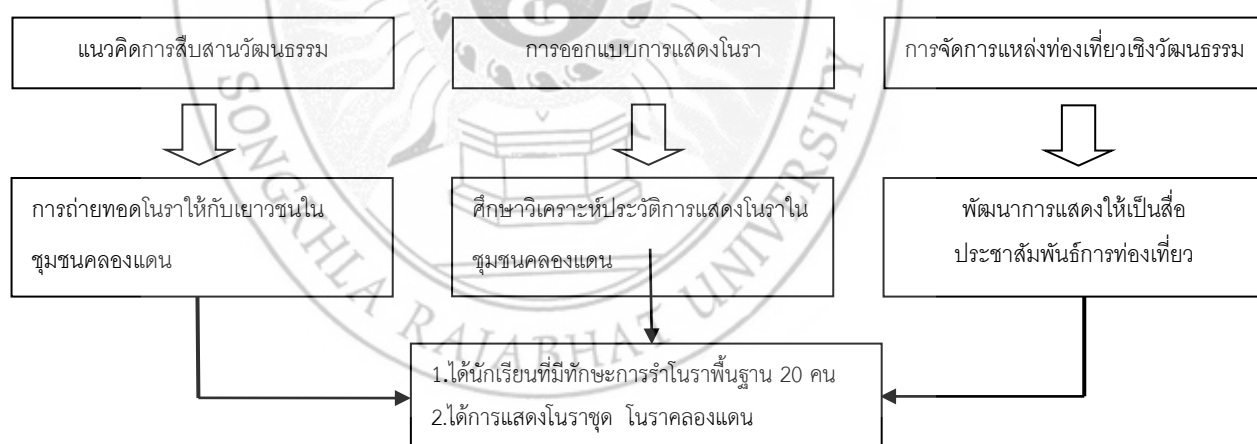
1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้จะมุ่งเน้นศึกษาเฉพาะพื้นที่ตำบลคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหาของการศึกษาในครั้งนี้จะมุ่งเน้นการศึกษาประวัติการแสดงโนราในตลาตรีมน้ำคลองแดนตั้งแต่ปี 2552 - 2559 โดยนำข้อมูลวิเคราะห์ที่ใช้สำหรับการออกแบบการแสดงโนรา 1 ชุดที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตลาตรีมน้ำคลองแดน เพื่อช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาตรีมน้ำคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา ส่วนข้อมูลหรือปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบโนราจะนำมากล่าวถึงบ้าง เพื่อให้การศึกษาครั้งนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

1.4 กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

ภาพที่ 1.1 : แผนภูมิแสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย

1.5.1 ศึกษาข้อมูลภาคทฤษฎีจากเอกสาร หนังสือ บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.5.2 ศึกษาข้อมูลภาคสนาม

1.5.2.1 สํารวจพื้นที่ตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เพื่อชมการแสดงโนราบริเวณตลาด ศึกษารูปแบบการแสดงในตลาดริมน้ำคลองแดนตั้งแต่ปี 2552-2559 เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ประกอบการออกแบบการแสดงโนรา

1.5.2.2 สํารวจพื้นที่บริเวณเวที และสะพานที่ใช้สำหรับแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดน เพื่อนำมาใช้ในการออกแบบการแสดงโนรา

1.5.2.3 สัมภาษณ์ประชากร 4 กลุ่ม

- กลุ่มผู้นำชุมชน
- กลุ่มผู้ชม
- กลุ่มนักแสดงโนรารุ่นแรก
- กลุ่มนักแสดงโนรารุ่นปัจจุบัน

1.5.2.4 ถ่ายทอดโนราพื้นฐานให้กับนักเรียนโรงเรียนคลองแดนวิทยาจำนวน 20 คน ซึ่งเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

1.5.2.5 ออกแบบการแสดงโนราที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตลาดริมน้ำคลองแดน พร้อมทั้งมีความเหมาะสมกับความสามารถของนักแสดงในชุมชนสำหรับนำไปใช้ต่อไป

1.5.2.6 นำการแสดงโนราที่ออกแบบใหม่ให้ศิลปินโนราที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านโนรามาชมการแสดงที่ออกแบบเพื่อวิจารณ์และปรับแก้การแสดงโนราที่ออกแบบใหม่

1.5.2.7 นำการแสดงที่ออกแบบใหม่ปรับแก้สมบูรณ์ตามคำแนะนำของศิลปินโนรามาทดลองใช้แสดงในตลาดริมน้ำคลองแดน

1.5.2.8 ถ่ายทอดการแสดงโนราที่ออกแบบขึ้นใหม่ ชุดโนรากลองแดนให้กับนักเรียนโรงเรียนคลองวิทยาเพื่อเป็นผู้นำการแสดงชุดนี้ไปใช้ประโยชน์ในชุมชนต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ชุมชนคลองแดนได้การแสดงโนราชุดใหม่ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตลาดริมน้ำคลองแดน 1 ชุด คือ ชุดโนรากลองแดน

1.6.2 การแสดงโนราที่ออกแบบขึ้นใหม่ได้นำประเด็นปัญหาที่เจอในการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดนมาออกแบบเพื่อช่วยแก้ปัญหาด้านการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดนให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

1.6.3 การแสดงโนราที่ออกแบบขึ้นใหม่นอกจากช่วยเป็นสื่อบันเทิงให้นักท่องเที่ยวแล้ว ยังเป็นสื่อที่ใช้ประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวทราบถึงประวัติชุมชนได้อีกด้วย

1.6.4 ได้ถ่ายทอดพื้นฐานการรำโนราให้กับนักเรียนรุ่นใหม่ในชุมชนคลองแดน ซึ่งเป็นการให้ความรู้พื้นฐานด้านการรำโนราให้กับนักเรียนโรงเรียนคลองแดนวิทยา จำนวน 20 คน เพื่อสร้างฐานของนักแสดงโนราให้มีเพิ่มขึ้นในชุมชน

1.6.5 การแสดงโนราที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่จะเป็นมรดกทางภูมิปัญญาที่โรงเรียนในชุมชนสามารถนำไปพัฒนาใช้สอนนักเรียนในชมรมโนรา หรือสอนเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรได้

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การออกแบบการแสดงโนราเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสาร หนังสือ บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษา โดยนำมาประกอบการวิเคราะห์ สำหรับการออกแบบการแสดงโนรา 1 ชุด เพื่อใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำคลองแดน โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

- 2.1.1 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม
- 2.1.2 แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
- 2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว

2.2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบการแสดง

- 2.2.1 ทฤษฎีการเคลื่อนที่เคลื่อนไหว
- 2.2.2 ทฤษฎีความสมดุลและอสมดุล
- 2.2.3 ทฤษฎีทัศนศิลป์

2.3 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

- 2.3.1 ลักษณะทางกายภาพและสภาพสังคมของชุมชนคลองแดน
- 2.3.2 ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมชุมชนคลองแดน
- 2.3.3 ประวัติโนราในชุมชนคลองแดน

2.1 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

2.1.1 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การเป็นผู้แทนและประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ทั้งสองประเภทเป็นทฤษฎีการมีส่วนร่วมที่ทำหน้าที่แตกต่างกัน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1.1.1 การเป็นผู้แทน หมายถึง การได้รับคัดเลือกจากประชากรในชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กร ให้ทำงานต่าง ๆ แทนชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กร เรียกอีกอย่างว่าผู้นำนั่นเอง

2.1.1.2 ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การทำงานร่วมกันของประชากรในชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กร เป็นการร่วมกันแสดงความคิดเห็น กำหนดนโยบาย การวางแผนงาน การดำเนินงานต่างๆ การแก้ปัญหาในชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กร เพื่อความมั่นคงและเจริญก้าวหน้าของชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กร (มาลินี หาญยุทธ. 2551 : 7-10)

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมผู้วิจัยนำมาใช้ในการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดงโนราชุด โนราคลองแดน โดยให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการเสนอแนะเพื่อปรับแก้ให้การแสดงโนราที่ออกแบบขึ้นใหม่มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2.1.2 แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางที่เป็นกิจกรรมสำหรับพักผ่อนหย่อนใจหรือเพื่อการหาความสุขของมนุษย์ ซึ่งเป็นการเดินทางที่มีความชอบส่วนบุคคล เพื่อไปพักผ่อนชั่วคราวพักอาศัยเป็นระยะเวลาสั้น ๆ ลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวสามารถแบ่งออกได้ 3 ประเภท ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืน เป็นการบริหารจัดการที่ต้องอาศัยคนในชุมชนหรือสังคม เพื่อบริหารทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชนของตนเองให้เกิดประโยชน์มากที่สุด โดยการรักษาความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนเอาไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกันของคนในชุมชน โดยผู้เป็นเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยวต้องมีการประชุมวางแผนในการบริหารจัดการ และดำเนินงานต่าง ๆ ร่วมกันเพื่อให้ นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวประทับใจมากที่สุด โดยต้องคำนึงถึงรายละเอียดทุก ๆ ด้าน เช่น ความสะอาด การบริการที่ดี การรักษาเอกลักษณ์

เฉพาะ และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นต้องช่วยกันร่วมแก้ไขปัญหาให้เร็วที่สุด การพัฒนาการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนนั้นมีหลักในการจัดการดังนี้

(1) การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี หมายถึง ชาวบ้านหรือเจ้าของชุมชนต้องมีความรับผิดชอบในสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนของตนเอง ซึ่งต้องมีวิธีการบริหารหรือจัดการการใช้มรดกทางธรรมชาติ รวมทั้งต้นทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งนี้ต้องช่วยกันอนุรักษ์ ปรับปรุงและฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่มิได้ใช้กันอย่างพอเพียงให้ยาวนานที่สุด

(2) ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็น ทรัพยากรบางอย่างต้องถนอมให้ใช้ได้ยาวนานที่สุด เช่น การใช้สิ่งก่อสร้างที่เป็นไม้หากชำรุดอาจจะต้องวัสดุที่ใกล้เคียงกับไม้แทนการใช้ไม้ เพื่อลดการตัดต้นไม้

(3) รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม ผู้รับผิดชอบหรือเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยวต้องรู้จักวางแผนในการดูแลรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวของตนเอง เพื่อสร้างเอกลักษณ์เฉพาะให้กับสถานที่ท่องเที่ยวของตนเอง และสร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยวกลับมาเที่ยวซ้ำ

(4) การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยใช้การประสานงานกับหน่วยงานของรัฐ โดยผู้รับผิดชอบหรือเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยว นอกจากจะดูแลสถานที่ท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวแล้ว ต้องมีแผนในการสร้างเครือข่ายทางการเมืองท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารท้องถิ่น เพื่อขอสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรการเมืองท้องถิ่นมาพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว

(5) ต้องนำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น ผู้รับผิดชอบหรือเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยวต้องวางแผนในการขยายเศรษฐกิจในท้องถิ่น โดยขอความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานราชการในท้องถิ่น เพื่อหาจุดโดดเด่นของสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อนำไปประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวเยอะ เศรษฐกิจในชุมชนจะดีไปด้วย

(6) การมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น ผู้รับผิดชอบหรือเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยวต้องร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นทำงานแบบองค์รวม ร่วมกันทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์

(7) การประชุมปรึกษาหารือกันของชาวบ้านในชุมชน หรือผู้รับผิดชอบหรือเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยวรวมทั้งผู้ที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน ภาควิชาเครือข่ายต่าง ๆ ต้องประชุม

หาหรือกันบ่อย ๆ ทั้งเรื่องการประเมินผลการจัดการสถานที่ท่องเที่ยว ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และแผนในการพัฒนาให้เป็นแหล่งสถานที่ท่องเที่ยวที่มีคุณภาพต่อไป

(8) การพัฒนาบุคลากร การยกระดับให้สถานที่ท่องเที่ยวมีคุณภาพดึงดูดนักท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ทุกด้านที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว

(9) การจัดเตรียมข้อมูลในการประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว หรือให้ข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว เป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้รับผิดชอบหรือเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยวต้องทำ ไม่ว่าจะเป็นแผ่นพับ หรือการใช้สื่อออนไลน์เป็นการให้ข้อมูลข่าวสารและประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว

(10) การประเมินผล ตรวจสอบ และวิจัย ผู้รับผิดชอบหรือเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยวจะต้องมีแผนในการทำวิจัยเพื่อประเมินผลและตรวจสอบสถานที่ท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องเพื่อวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยของสถานที่ท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมากขึ้น (มาลินี หาญยุทธ. 2551 : 24-29)

แนวคิดการพัฒนากองท่องเที่ยวที่ยั่งยืนผู้วิจัยนำมาใช้ในการวิเคราะห์การพัฒนาการแสดงโนราซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนนำมาพัฒนาให้เป็นสื่อบันเทิงเพื่อใช้ต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาจากตลาดริมน้ำคลองแดน รวมทั้งเป็นสื่อที่สามารถใช้ประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนได้อีกด้วย

2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว

การจัดการท่องเที่ยวมีความจำเป็นอย่างมากในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยวมีองค์ประกอบดังนี้

2.1.3.1 การวางแผนกลยุทธ์ โดยนำนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติมาศึกษาเพื่อจัดทำแผนการดำเนินงาน กำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนเพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในสถานที่ท่องเที่ยวให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

2.1.3.2 การจัดโครงสร้างในองค์กรให้มีคุณภาพ โดยแบ่งฝ่ายงานต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับความสามารถของบุคลากร จะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การจัดการท่องเที่ยวมีคุณภาพ

2.1.3.3 การทำงานอย่างเป็นระบบ เมื่อแบ่งฝ่ายงานต่าง ๆ อย่างชัดเจน เช่น ฝ่ายบริหารทรัพยากรธรรมชาติ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายการเงิน ฝ่ายการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ฝ่ายการตลาด และฝ่ายประชาสัมพันธ์ เป็นต้น ฝ่ายต่าง ๆ ต้องทำงานเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ต้องมีการประสานงานและร่วมมือกัน

2.1.3.4 บุคลากร ต้องคัดเลือกคนที่มีคุณภาพเข้ามาทำงาน ซึ่งต้องมีคุณสมบัติเฉพาะ ได้แก่ ต้องมีหัวใจเป็นนักบริการ มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ คอยช่วยเหลือนักท่องเที่ยวหากมีปัญหาและต้องแก้ปัญหาอย่างรอบคอบ เป็นต้น หากคัดสรรบุคลากรที่มีคุณภาพเข้ามาทำงานจะให้แหล่งท่องเที่ยวมีคุณภาพ

2.1.3.5 ความชำนาญในการทำงาน บุคลากรที่สามารถสร้างงานให้มีคุณภาพนั้น ต้องมีส่วนประกอบ 3 อย่าง คือ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดีในงานที่ได้รับผิดชอบ การทำงานทางด้านการท่องเที่ยวนั้นนอกจากใช้ความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดีในการทำงานแล้วยังต้องอาศัยประสบการณ์การทำงานด้วย ดังนั้นผู้ที่เข้ามาทำงานต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เฉพาะทางถึงจะทำงานมีประสิทธิภาพ

2.1.3.6 รูปแบบในการดำเนินงาน เป็นการทำงานที่รวมทักษะและความสามารถของบุคลากร ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ การสั่งการจากข้างบนสู่ข้างล่าง และการสั่งการจากข้างล่างสู่ข้างบน การดำเนินงานในรูปแบบแรกนี้นักท่องเที่ยวไม่ค่อยประทับใจเนื่องจากเป็นการออกคำสั่ง ส่วนรูปแบบที่สองนั้นเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ ซึ่งรูปแบบนี้มีมัคคุเทศก์จะรับฟังความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวจึงทำให้การทำงานในรูปแบบที่สองสามารถจัดการท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จได้ดีกว่า

2.1.3.7 การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ภาระงานนี้ถือว่าสำคัญเช่นกัน เพราะนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในสถานที่ท่องเที่ยวอันมาจากหลายประเทศ ดังนั้นหากมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับนักท่องเที่ยวจึงสำคัญ เพราะสามารถนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากนักท่องเที่ยวมาทำแผนในการจัดการการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นได้ (สมเกียรติ ชัยพิบูลย์. 2550 : 5-6)

แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวผู้วิจัยนำมาใช้ประกอบในการศึกษาการจัดการการแสดงบนเวทีให้ในตลาดริมน้ำคลองแดน ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

2.2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบการแสดง

2.2.1 ทฤษฎีการเคลื่อนที่เคลื่อนไหว

มนุษย์ย่อมเกิดมาคู่กับการเคลื่อนไหวร่างกายตั้งแต่แรกเกิด โดยธรรมชาติสร้างมาให้โดยปริยาย เช่น การบิดตัว การยกแขน ยกขา การพลิกตัวคว่ำ เป็นต้น ต่อมาเมื่อเจริญเติบโตขึ้นการเคลื่อนไหวร่างกายต้องอาศัยอารมณ์ความรู้สึกภายใน และหากเป็นการ

เคลื่อนไหวสำหรับการแสดงนั้นเป็นการเคลื่อนไหวที่ทำงานร่วมกัน 2 ส่วนของร่างกาย คือ ความรู้สึกภายในที่สั่งให้ร่างกายเคลื่อนไหว แต่ลักษณะการเคลื่อนไหวจะแตกต่างจากการเคลื่อนไหวตามธรรมชาติตรงที่มีการปรุงแต่งให้สวยงามมากขึ้น พร้อมทั้งเป็นการเคลื่อนไหวที่ใช้สำหรับการสื่อสารที่อยากจะให้ผู้ชมเข้าใจของนักออกแบบท่าเต้นด้วย (พีรพงศ์ เสนไสย. 2546 : 41-43)

2.2.2 ทฤษฎีความสมดุลและอสมดุล

การแสดงท่าทางในการแสดงของนาฏศิลป์นั้น มักมีการจัดวางร่างกายหรือท่าทางให้สมดุล หมายถึง ท่าทางซ้ายแล้วต้องท่าทางขวาเพื่อความสมบูรณ์ของท่าทางที่แสดงออกมา หรือเรียกอีกอย่างว่าความสมดุล ส่วนอสมดุลก็หมายถึงการแสดงท่าทางที่ไม่เหมือนกันทางซ้ายและขวา ซึ่งลักษณะงานการแสดงที่อาศัยทฤษฎีสมดุลและอสมดุลในการออกแบบการแสดงนั้นขึ้นอยู่กับนักออกแบบว่าต้องการให้งานที่สร้างสรรค์มีความสมดุลตรงจุดไหนของการแสดง และจัดวางอสมดุลตรงจุดไหนของการแสดง เพื่อให้งานที่สร้างสรรค์ขึ้นหรือออกแบบมีความน่าสนใจ นักออกแบบบางคนอาจจะใช้ทฤษฎีสมดุลทั้งการแสดง หรือบางท่านเลือกใช้เฉพาะทฤษฎีอสมดุล หรือในหนึ่งการแสดงมีการผสมผสาน ซึ่งขึ้นอยู่กับทางเลือกใช้และการจัดวางของนักออกแบบ นักสร้างสรรค์การแสดง (พีรพงศ์ เสนไสย. 2546 : 44-49)

2.2.3 ทฤษฎีทัศนศิลป์

การออกแบบการแสดงหรือการสร้างสรรค์การแสดงนั้นมีส่วนคล้ายกับการออกแบบงานทัศนศิลป์ แตกต่างกันตรงที่งานทัศนศิลป์เป็นประติมากรรมที่ไม่มีการเคลื่อนไหว แต่การแสดงเป็นประติมากรรมที่เคลื่อนไหวบนเวที โดยพื้นที่บนเวทีเปรียบเสมือนเฟรมภาพ นักออกแบบต้องจัดวางท่าทางการเคลื่อนไหวบนพื้นที่บนเวที โดยจะใช้นักแสดงเดี่ยวหรือกลุ่มก็ขึ้นอยู่กับความต้องการของนักออกแบบ ซึ่งนักออกแบบการแสดงจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของทฤษฎีทัศนศิลป์ เช่น ท่ารำ การแปรแถว การตั้งซุ่ม รูปแบบ สีสีนของเครื่องแต่งกาย และแสง สี หากนักออกแบบการแสดงไม่เข้าใจทฤษฎีทัศนศิลป์อาจจะทำให้งานด้อยคุณค่าทางศิลปะ โดยทฤษฎีทัศนศิลป์แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ องค์ประกอบทางทัศนศิลป์ และการจัดองค์ประกอบทางทัศนศิลป์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.2.3.1 องค์ประกอบทัศนศิลป์

องค์ประกอบทัศนศิลป์ที่นำมาใช้ในการออกแบบการแสดงประกอบด้วย จุด เส้น รูปทรง สี พื้นผิว โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) จุด คือ หน่วยเล็กที่สุดที่ปรากฏบนพื้นผิว ด้านการออกแบบการแสดงนักแสดงเปรียบเสมือนจุดบนเวที นักออกแบบต้องจัดวางนักแสดงตามจุดที่กำหนดไว้เพื่อให้เกิดความรู้สึกตามที่นักออกแบบต้องการ เช่น จุดที่ใกล้กันจะให้ความรู้สึกดึงดูดกัน รักกันดูมีความผูกพันกัน แต่ห่างวางจุดที่ห่างกันจะให้ความรู้สึกไม่เกี่ยวข้องกัน ไม่ผูกพันทำให้ขาดเอกภาพด้านการแสดง

(2) เส้น คือ ทางเดินของจุดที่มีจุดเริ่มต้นและจุดจบ เส้นมีสองชนิด คือ เส้นตรง และเส้นโค้ง การออกแบบการแสดงเรามักใช้ร่างกายของมนุษย์ในการวาดเส้น ลักษณะของเส้นที่วาดออกมาโดยการเคลื่อนไหวร่างกายของนักเต้นนั้นสามารถบ่งบอกถึงความรู้สึกให้คนดูได้ เช่น เส้นตรงจะสื่อถึงอารมณ์ที่หนักแน่น ส่วนเส้นโค้งให้ความรู้ถึงอารมณ์ที่อ่อนหวาน นักออกแบบการแสดงอยากได้การแสดงอารมณ์แบบไหนสามารถเลือกใช้เส้นได้ตามต้องการ

(3) รูปทรง คือ อาณาบริเวณที่เส้นมาบรรจบกันจึงเกิดรูปทรงขึ้น ลักษณะของรูปทรงมีหลายแบบทั้งแบบสองมิติ และสามมิติ รูปทรงที่นำมาใช้ในการออกแบบการแสดงมี 2 ประเภท คือ รูปทรงเลขาคณิต เช่น รูปทรงสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม ห้าเหลี่ยม หากนำมาใช้ในการสร้างสรรค์หรือออกแบบงานแสดงใช้นักแสดงต่อกันเป็นรูปทรงเลขาคณิต และรูปทรงประเภทที่สอง คือ รูปทรงธรรมชาติ ซึ่งเป็นรูปทรงที่ธรรมชาติได้สร้างขึ้น อาจจะเป็นเว้าเป็นโค้ง เช่น เส้นขอบหาดทรายกับทะเล ทะเลสาบ ลำธาร เป็นต้น

(4) สี เป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติของวัตถุธาตุที่จะมีสีเฉพาะตัว สีในโลกนี้มีมากมายแต่มาจากการผสมแม่สีเพียง 3 สี คือ สีน้ำเงิน สีเหลือง สีแดง นักออกแบบการแสดงนำสีมาใช้ในการแสดง คือ ใช้ในการออกแบบเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายและสีที่ใช้ในการจัดแสงประกอบการแสดง

(5) พื้นผิว วัตถุทุกชนิดจะมีพื้นผิวภายนอกที่แตกต่างกัน เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ผิวเรียบ หรือผิวละเอียดและผิวหยาบ หรือผิวขรุขระ หลักในการออกแบบการแสดงพื้นผิวหมายถึงการเคลื่อนไหวของนักแสดง เช่น แสดงแล้วดูราบเรียบต่อเนื่อง หรือแสดงแล้วดูกระตุก โครมคราม นอกจากนั้นฉากและเครื่องแต่งกายก็อาจจะเป็นส่วนประกอบที่ทำให้สื่อสารอารมณ์ความรู้สึกตามที่นักออกแบบการแสดงต้องการ

2.2.3.2 การจัดองค์ประกอบทัศนศิลป์

การจัดองค์ประกอบศิลป์ หมายถึง ความมีเอกภาพ ความสมดุล ความกลมกลืน และความแตกต่าง มีรายละเอียดดังนี้

(1) ความมีเอกภาพ ลักษณะการแสดงหนึ่งชุดประกอบไปด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ มากมาย แม้จะมีความหลากหลายมากมายเพียงใดนักออกแบบการแสดงต้องเชื่อมโยงกันให้มีเอกภาพเพื่อความสมบูรณ์ของการ

(2) ความสมดุล เกิดจากการจัดองค์ประกอบทั้งสองข้างจากแกนให้เท่ากันทั้งสองฝั่ง โดยทั่วไปหลักการแสดงจะยึดพื้นที่ตรงกลางของเวทีเป็นแกนกลาง นักออกแบบการแสดงก็จะออกแบบบนพื้นที่ของเวทีเพื่อหาความสมดุลให้กับการแสดง

(3) ความกลมกลืน ในที่นี้ไม่ใช่ความเหมือนแต่เป็นความคล้ายคลึง เวลารนำมาจัดองค์ประกอบ เช่น การใช้สีกลุ่มเดียวกัน หรือการใช้รูปทรงคล้ายคลึงกัน หรือการใช้เส้นโค้งเป็นหลัก แต่ความกลมกลืนใช้มากเกินไปในการแสดงก็ได้ เพราะอาจจะทำให้การแสดงขาดเอกภาพดูไม่น่าสนใจ

(4) ความแตกต่าง เราสามารถนำมาใช้ในการจัดองค์ประกอบศิลป์ในการออกแบบการแสดงคือการใช้ความแตกต่างแทนความกลมกลืนในบางช่วงของการแสดง เพื่อให้การแสดงนั้นดูน่าตื่นเต้น เร้าใจ ชวนติดตาม ส่วนใหญ่นักออกแบบการแสดงนิยมใช้หลักความแตกต่างในการแสดงเพื่อความหลากหลายทำให้การแสดงดูตื่นตาตื่นใจขึ้น (สุรพล วิรุฬห์รักษ์. 2547 : 234-246)

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.3.1 ลักษณะทางกายภาพและสภาพสังคมของชุมชนคลองแดน

ชุมชนคลองแดนเมื่อปี 2453 มีกำนันพันเกื้อ เป็นกำนันประจำตำบล เขตพื้นที่ของคลองแดนอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ต่อมาเมื่อปี 2467 ได้มีการแยกตำบลคลองแดนไปขึ้นกับอำเภอรโนด จังหวัดสงขลา ปัจจุบันที่ตั้งของตำบลคลองแดนมีพื้นที่คาบเกี่ยวระหว่างอำเภอรโนดจังหวัดสงขลา และอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ชุมชนคลองแดนในอดีตเป็นชุมชนที่เป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งทางน้ำจึงส่งผลให้กลายเป็นชุมชนที่มีความเจริญทางการค้าขายทางน้ำไปโดยอัตโนมัติ เนื่องจากมีคลอง 3 สาย คือ คลองระโนด ครอบปากพนัง

และคลองชะอวด เป็นคลองที่อยู่ในชุมชนและแบ่งเขตแดนของสองจังหวัด จึงเป็นชุมชนที่ได้เปรียบทางธรรมชาติ ประมาณปี 2517 มีการถ่ายภาพทางอากาศสำรวจการตั้งบ้านเรือนบริเวณริมน้ำของชุมชนปรากฏว่ามีการตั้งบ้านเรือนบริเวณริมน้ำอย่างหนาแน่น

ต่อมาประมาณปี 2537 การคมนาคมได้ปรับเปลี่ยนจากทางน้ำเป็นทางบก มีการตัดถนนหลายสาย เช่น ถนนสาย 408 สงขลา - นครศรีธรรมราช ถนนสายท่าเขิน - แคนสงวน ถนนสายคลองแดน - บ้านโคกทอง ถนนสายคลองแดน - หัวไทร ถนนสายบ้านคลองแดน - บ้านปลายคลอง จากการปรับเปลี่ยนมาใช้ทางบกแทนทางน้ำทำให้การเดินทางทางน้ำเสื่อมความนิยมและส่งผลการค้าขายทางน้ำในชุมชนคลองแดนเสื่อมความนิยมไปด้วยจนกลายเป็นตลาดร้าง (จเร สุวรรณชาติ, ปวีณา จารุธีรพันธ์. 2553 : 3-1 - 3-2)

2.3.2 ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมชุมชนคลองแดน

จากการสำรวจพื้นที่ชุมชนคลองแดนเพื่อศึกษาข้อมูลต่าง ๆ เพื่อให้รู้จักชุมชนเป็นอย่างดีก่อนจะนำทรัพยากรในชุมชนมาบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ และนอกจากนั้นเพื่อให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรในชุมชนคลองแดน ต้องประเมินคุณค่าทางภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม โดยการทำให้อาจารย์ได้ตระหนักถึงคุณค่าด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนของตนเอง โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.3.2.1 คุณค่าทางสังคม (Social Singnificance)

คลองแดนเป็นชุมชนวิถีพุทธ เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ที่อาศัยในชุมชนนั้นนับถือศาสนาพุทธ และลักษณะทางกายภาพของชุมชนมีวัดอยู่ในชุมชน เดินทางสะดวก ชาวบ้านในชุมชนคลองแดนจึงผูกพันกับวัดมาตั้งแต่อดีต ปัจจุบันชาวคลองแดนมีลักษณะสังคมเป็น “บ ร ว” หมายถึง ความสัมพันธ์ของ บ้าน วัด โรงเรียน ได้มีการจัดกิจกรรมให้ชาวบ้านนักเรียนได้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาโดยการจัดโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการศีลอุโบสถทุกวันพระ (ศีลแปด) โครงการธรรมะสัญจร โครงการลูกตามแม่เข้าวัด และโครงการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นต้น จากการจัดโครงการต่าง ๆ ทำให้เด็กและชาวบ้านในชุมชนผูกพันกับวัด ซึ่งน่าชื่นชมที่ชาวบ้านสนใจสืบทอดสังคมแบบวิถีพุทธมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (จเร สุวรรณชาติ, ปวีณา จารุธีรพันธ์. 2553 : 3-3)

2.3.2.2 คุณค่าทางประวัติศาสตร์ (Historic Singnificance)

คลองแดนเป็นชุมชนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ มีการสืบค้นข้อมูลพบว่ามีการตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนตั้งแต่สมัยอยุธยา ประมาณปี 2453 มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรว่าเป็นชุมชนที่อยู่ภายใต้การปกครองของจังหวัดนครศรีธรรมราช และได้มีการโอนย้ายให้อยู่ในความดูแลของจังหวัดสงขลาเมื่อปี 2467 ลักษณะเด่นของชุมชนคลองแดน คือ เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ริมน้ำที่เป็นแนวมาบรรจบกันของคลอง 3 สาย วิถีริมคลองจึงเป็นประวัติศาสตร์ที่สามารถเล่าเรื่องราวจากอดีตถึงปัจจุบันได้ ชาวบ้านที่ยังทันเห็นชุมชนสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เล่าว่าเมื่อก่อนเรือทหารญี่ปุ่นได้เข้ามาสำรวจชุมชนคลองแดนเพื่อจะตั้งเป็นจุดพักเรือ แต่เนื่องจากน้ำตื้นเกินกว่าเรือใหญ่จะเข้ามาเทียบท่าได้ และลำคลองก็แคบทหารญี่ปุ่นก็เลยออกไป ส่วนในชุมชนบริเวณริมน้ำสมัยก่อนเป็นตลาด มีร้านขายของมากมาย เช่น ร้านกาแฟ ร้านทอง ร้านเย็บผ้า ร้านขายยา ร้านก๊วยเตี๋ยว ฯลฯ รอบนอกเป็นห้องแถวให้เช่า แต่ต่อมาเมื่อบ้านเมืองมีความเจริญขึ้นได้เปลี่ยนจากการคมนาคมทางน้ำเป็นทางบก มีถนนตัดใหม่หลายสาย ตลาดริมน้ำจึงมีคนน้อยจนสุดท้ายต้องปิดตลาดไปเหลือแต่ตอม่อร้าง ร้านค้าบางร้านได้ย้ายไปอยู่ในตัวเมืองเพื่อความอยู่รอด (จเร สุวรรณชาติ, ปวีณา จารุธีรพันธ์. 2553 : 3-4 – 3-6)

2.3.2.3 คุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ (Artistic Singnificance)

คุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ในชุมชนคลองแดนมีอยู่มากมาย อาทิเช่น สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่ปรากฏในวัดคลองแดน ที่สามารถบ่งบอกถึงฝีมือของช่างพื้นบ้านในสมัยก่อนก่อสร้างได้อย่างงดงาม แม้แต่สถาปัตยกรรมของบ้านเรือนในชุมชนก็มีความงดงามเป็นเอกลักษณ์ของบ้านเรือนริมน้ำ นอกจากความงดงามทางสถาปัตยกรรมแล้วชาวคลองแดนยังมีคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ด้านการแสดงพื้นบ้านโนราที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นในชุมชนยังเป็นเอกลักษณ์สำคัญที่ทำให้ชุมชนคูมีชีวิตชีวา (จเร สุวรรณชาติ, ปวีณา จารุธีรพันธ์. 2553 : 3-6)

2.3.2.4 คุณค่าทางภูมิปัญญาและเทคโนโลยีพื้นบ้าน (Scientific Singnificance)

พื้นที่บริเวณชุมชนคลองแดนนอกจากมีสายน้ำ 3 สายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะชุมชนแล้ว คลองแดนยังมีพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับทำเกษตรกรรมด้วย ในยุคที่มีการค้าขายทาง

น้ำเจริญรุ่งเรืองแต่ภาคเกษตรกรรมก็เจริญไม่แพ้กัน ในพื้นที่ของชุมชนคลองแดนมีโรงสีข้าวทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ถึง 12 แห่ง และนอกจากนั้นยังมีชาวบ้านในชุมชนคลองแดนที่มีความสามารถในการสร้างเครื่องสีข้าวจากการคำนวณของตนเอง คือ นายจวบ รัตติโชติ ซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาที่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมมา นับว่าเป็นผลงานทางด้านวิศวกรรมชั้นยอดที่เกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ของชาวบ้านอย่างแท้จริง แต่ปัจจุบันองค์ความรู้ภูมิปัญญาดังกล่าวไม่มีให้เห็นแล้ว เพราะความเจริญของบ้านเมืองและเทคโนโลยีจึงมีการผลิตเครื่องสีข้าวแบบเครื่องจักรกลไว้พ่นแรงแทนเครื่องสีข้าวทำมือ นอกจากเครื่องสีข้าวแล้วยังมีงานก่อสร้างบ้านเรือนที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของช่างรุ่นเก่า เช่น การใช้สลักไม้เพื่อล็อกประตูบานเพี้ยมไม้ การออกแบบหน้าต่างบานเลื่อน การออกแบบบันไดและช่องปิดเพื่อป้องกันโจรผู้ร้าย การออกแบบช่องทิ้งของ และการออกแบบทางหนีฉุกเฉิน เป็นต้น เทคนิคการสร้างบ้านเหล่านี้ล้วนเป็นภูมิปัญญาที่มีในชุมชนคลองแดนมาตั้งแต่อดีต (จเร สุวรรณชาติ, ปวีณา จารุธีรพันธ์. 2553 : 3-6)

2.3.3 ประวัติโนราในชุมชนคลองแดน

เมื่อปี 2528 ได้มีศิลปินโนราย้ายถิ่นฐานมาอาศัยในชุมชนคลองแดน คือ โนราลาก ชำนาญ ซึ่งแต่เดิมท่านเป็นชาวบ้านสามบ่อ ตำบลวัดสน อำเภอร่อนค้อ จังหวัดสงขลา แต่ย้ายมาอาศัยในชุมชนคลองแดนเพราะสมรสกับนางน่วม ชำนาญ ภรรยาคนที่สอง ซึ่งเป็นชาวชุมชนคลองแดน โนราลาก ชำนาญ แม้ม้าอาศัยต่างถิ่นก็ได้ใช้ความสามารถทางการรำโนราช่วยเหลือชุมชน โดยการรำโนราหาเงินเข้าวัดคลองแดนในงานทอดผ้าป่าและทอดกฐินเป็นประจำทุกปี จึงทำให้มีกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมการแสดงพื้นบ้านโนราเกิดขึ้นในชุมชนคลองแดน ซึ่งชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และครุหมอตายโนราอยู่แล้ว จึงทำให้ชาวบ้านสนใจและนิยมดูโนรา นอกจากโนราลาก ชำนาญ เป็นศิลปินที่สร้างความบันเทิงให้กับชุมชนแล้ว ท่านยังช่วยเหลือชาวบ้านที่ไม่มีค่าราคา (ค่าตอบแทนในการแสดงโนราโรงครู) โดยการรับเล่นโนราโรงครูให้โดยไม่รับค่าราคา และท่านยังได้ถ่ายทอดการรำโนราให้กับเด็กและเยาวชนที่สนใจ โดยได้รับการสนับสนุนสถานที่จาก ตาหลวงชุม เจ้าอาวาสวัดคลองแดนในสมัยนั้นให้ฝึกโนราในวัดคลองแดน จึงทำให้มีการสืบสานโนราในชุมชนคลองแดนมาตลอด

ต่อมาเมื่อโนราลาก ชำนาญ ชราภาพไม่สามารถถ่ายทอดโนราให้เด็กและเยาวชนในชุมชนคลองแดนได้อีก จึงมีการปรับเปลี่ยนจากวัดคลองแดนไปเป็นสถานศึกษาในชุมชน คือ โรงเรียนคลองแดนวิทยา โดยมีครูพิชญากรณ์ ขุนจันทร์ เป็นผู้ดูแลกิจกรรมโนราของโรงเรียน ซึ่งท่านเป็นผู้ชื่นชอบการแสดงโนราจึงจัดให้มีชุมนุมโนรา โดยเชิญศิลปินโนราในชุมชนใกล้เคียงมาถ่ายทอดการ

รำโนราให้นักเรียนโรงเรียนคลองแดนวิทยา ได้แก่ โนราพลอย เกือกทอง และโนราหนูถวิล สว่าง
จันทร์ (ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์,ทัศนียา คัญทะชา. 2553 : 4-3 -4-7)

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการออกแบบการแสดงโนราเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำคลองแดนเป็นการศึกษาวิจัยสร้างสรรค์ (Creative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดนและการออกแบบการแสดงโนราที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตลาดริมน้ำคลองแดน ตำบลคลองแดน อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา จำนวน 1 ชุด การเก็บข้อมูลผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสังเกต การทดลอง โดยผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนในการศึกษาวิจัยดังนี้

- 3.1 สถานที่ดำเนินการวิจัย
- 3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล
- 3.4 วิธีการรวบรวมข้อมูล
- 3.5 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย
- 3.6 การตรวจสอบความแม่นยำและความเชื่อถือได้ของข้อมูล
- 3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 สถานที่ดำเนินการวิจัย

สถานที่ดำเนินการวิจัยครั้งนี้ คือ ตำบลคลองแดน อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา สาเหตุที่เลือกดำเนินการวิจัยในพื้นที่ชุมชนคลองแดนเนื่องจากผู้วิจัยได้รับการประสานจาก นายอภิชาติ เหมือนทอง ผู้ประสานงานชุมชน ซึ่งได้ขอความช่วยเหลือให้ผู้วิจัยลงไปถ่ายทอดทำรำโนราให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชนคลองแดนเพื่อสร้างศิลปปโนราไว้สำหรับแสดงทุกวันเสาร์ในตลาดริมน้ำคลองแดน ผู้วิจัยจึงได้ใช้พื้นที่โรงเรียนคลองแดนวิทยา ซึ่งเป็นโรงเรียนในพื้นที่ของชุมชนคลองแดนดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

3.2 ประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษานี้เป็นวิจัยสร้างสรรค์ โดยผู้วิจัยต้องศึกษาเกี่ยวกับประวัติโนราในตลาดริมน้ำคลองแดน รูปแบบการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดนตั้งแต่เริ่มเปิดตลาดเมื่อปี 2552-2559 ลักษณะทางกายภาพของชุมชน ประวัติความเป็นมาของชุมชน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชุมชน เพื่อนำมาออกแบบและสร้างสรรค์เป็นการแสดงโนรา 1 ชุด เพื่อใช้เป็นสื่อในการส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำคลองแดน ผู้วิจัยจึงกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างดังนี้

3.1 ประชากรผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติชุมชน ลักษณะทางกายภาพของชุมชนและอัตลักษณ์ของชุมชนคลองแดน โดยผู้วิจัยต้องนำข้อมูลเหล่านี้มาวิเคราะห์เพื่อใช้ในการประพันธ์บทร้องโนรา ซึ่งประชากรกลุ่มนี้ประกอบด้วยผู้นำชุมชนคลองแดน ได้แก่

3.1.1 นายเกรียงไกร อนันตพงศ์

3.1.2 นายอภิชาติ เหมือนทอง

3.2 ประชากรผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติโนราในชุมชนคลองแดน ผู้วิจัยต้องนำข้อมูลส่วนนี้มาวิเคราะห์เพื่อใช้ประกอบการออกแบบการแสดงโนราขึ้นมาใหม่ 1 ชุด ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตลาดริมน้ำคลองแดน เพื่อให้โนราเป็นสื่อในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนคลองแดน ซึ่งประชากรกลุ่มนี้ ได้แก่

3.2.1 นางพิชญภรณ์ ขุนจันทร์ ครูผู้ควบคุมดูแลโนราของโรงเรียนคลองแดนวิทยา

3.2.2 นายอภิชาติ เหมือนทอง ผู้ประสานงานชุมชน

3.2.3 นางสาวพิมพ์กานต์ เหมือนทอง นักแสดงโนรารุ่นแรกของชุมชนคลองแดน

3.2.4 นางสาววิรัชญา เหมือนทอง นักแสดงโนรารุ่นแรกของชุมชนคลองแดน

3.2.5 นางสาวอารีญา เหลลาพินนา นักแสดงโนรารุ่นแรกของชุมชนคลองแดน

3.3 ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยถ่ายถอดทำรำนโนราพื้นฐานเพื่อสร้างศิลป์โนราให้กับชุมชนคลองแดน จำนวน 20 คน ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนคลองแดนวิทยา

3.4 ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นต้นแบบในการออกแบบการแสดงโนราชุด โนราคลองแดน โดยผู้วิจัยใช้นักศึกษาจากโปรแกรมวิชานาฏศิลป์และการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา จำนวน 8 คน ได้แก่

3.4.1 นางสาวดารวรรณ ฦ สิ่งหล

3.4.2 นางสาวรัชพรณ พักแสง

3.4.3 นางสาวธาริณี คำรอด

3.4.4 นางสาวธัญลักษณ์ สารรัตน์

3.4.5 นางสาวรัตติยา แก้วรอด

3.4.6 นางสาวชนิกานต์ คงศัพท์

3.4.7 นางสาวสุนิสา ศรีไชย

3.4.8 นางสาวกนกอร กำป่า

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเรื่องการออกแบบการแสดงโนราเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำคลองแดน ตำบลคลองแดน อำเภอร่อนฉิม จังหวัดสงขลา ใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ได้แก่

3.3.1 ตัวผู้วิจัย ทำหน้าที่ในการตั้งคำถาม จัดบันทึกข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล สังเกต ออกแบบการแสดงโนราชุดโนราคลองแดน และถ่ายทอดทำรำโนราพื้นฐานให้กับนักเรียนโรงเรียนคลองแดนวิทยา เพื่อสร้างศิลปินโนราให้กับชุมชนคลองแดนสำหรับใช้แสดงในตลาดริมน้ำคลองแดน

3.3.2 แบบสอบถามแบบไม่เป็นทางการหรือการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Informal Interview) ซึ่งเป็นการพูดคุยโดยที่ไม่มีโครงสร้างที่แน่นอนเพื่อสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ได้คัดเลือกในการศึกษาครั้งนี้ เกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยได้ตั้งเอาไว้ ได้แก่ ประวัติชุมชนคลองแดน อัตลักษณ์ของชุมชน ประวัติโนราในชุมชน ลักษณะการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดนรุ่นแรก สถานที่สำคัญในชุมชน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านในชุมชนนับถือบูชา เป็นต้น

3.3.3 การสังเกต การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้การสังเกต 2 ประเภท คือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยออกแบบการแสดงโนราชุดโนราคลองแดนและนำมาถ่ายทอดให้กับนักเรียนโรงเรียนคลองแดนวิทยา ในกระบวนการถ่ายทอดผู้วิจัยต้องสาธิตพร้อมกับอธิบายประกอบการสาธิต ผู้วิจัยต้องปรับแก้ท่ารำหากนักเรียนรำไม่ถูกต้อง ส่วนการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมนั้นผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ชมการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดนจำนวน 4 ครั้ง เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์เกี่ยวกับพัฒนาการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดนตั้งแต่เปิดตลาดจนถึงปัจจุบัน

3.3.4 การสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่มกับผู้ประสานงานในชุมชนคลองแดนจำนวน 2 ครั้ง ครั้งแรกเพื่อปรึกษาหรือความต้องการว่าต้องการให้การแสดงโนราที่จะนำมาใช้แสดงในสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนเป็นแบบไหน ต้องการให้สร้างศิลปินโนราในชุมชนไว้จำนวนกี่คนเพื่อหมุนเวียนมาแสดงในตลาดริมน้ำคลองแดนทุกวันเสาร์ และต้องการให้ถ่ายทอดให้กับนักเรียนโรงเรียนอะไรในพื้นที่ การดูแลของชุมชน ส่วนการสนทนากลุ่มครั้งที่ 2 เป็นการพูดคุยถึงการแสดงโนราชุดโนราคลองแดนที่ผู้วิจัยได้ออกแบบขึ้นใหม่ ประเด็นที่สนทนา ได้แก่ บทโนราที่ประพันธ์ขึ้นใหม่มีเนื้อหาครอบคลุมและสื่อถึงเอกลักษณ์ของตลาดริมน้ำคลองแดนได้สมบูรณ์หรือไม่ ลักษณะท่ารำที่ออกแบบขึ้นใหม่ต้องปรับแก้หรือไม่

3.3.5 แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยใช้สมุดบันทึกในการบันทึกข้อมูลภาคสนามทั้งข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่มและการทำแบบร่างในการออกแบบการแสดงโนราชุดโนราคลองแดน รวมทั้งบันทึกการถ่ายทอดท่ารำให้นักเรียนในแต่ละครั้งเพื่อวิเคราะห์จุดบกพร่องแล้วหาวิธีการแก้ไข

3.3.6 โซเชียลมีเดีย (Facebook) ผู้วิจัยใช้โซเชียลมีเดีย (Facebook) เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดทำรำนโหราพื้นฐานให้กับนักเรียนโรงเรียนคลองแดนวิทยาที่เข้าร่วมกิจกรรมโครงการวิจัยในครั้งนี้ โดยเริ่มจากตั้งกลุ่มโหราคลองแดน 59 ใน (Facebook) จากนั้นก็ตั้งสมาชิกเข้ามาร่วมในกลุ่ม เพื่อใช้ในการนัดหมายการฝึกซ้อมแต่ละครั้ง การให้การบ้านฝึกทำรำนด้วยตนเอง ให้คำแนะนำเกี่ยวกับทำรำน ส่งข้อมูลและองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับโหราให้กับนักเรียนได้อย่างรวดเร็ว และใช้ประชาสัมพันธ์กิจกรรมการฝึกโหราแต่ละครั้งของชุมชน ดังภาพ

ภาพที่ 3.1 : การนำโซเชียลมีเดีย (Facebook) มาใช้เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดทำรำนโหราพื้นฐาน
ที่มา : ทัศนียา คัญทะชา

ภาพที่ 3.2 : การถ่ายทอดโหราผ่านโซเชียลมีเดีย (Facebook)
ที่มา : ทัศนียา คัญทะชา

3.4 วิธีการรวบรวมข้อมูล

การศึกษาเรื่องการออกแบบการแสดงโนราเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอร่อนค้อ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองเพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ศึกษาประวัติการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดน และออกแบบการแสดงโนราที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตลาดริมน้ำคลองแดนจำนวน 1 ชุด ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 6 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 การลงพื้นที่สำรวจปัญหาและความต้องการของผู้ประสานงานในชุมชน ที่ได้ประสานขอความช่วยเหลือจากผู้วิจัย โดยใช้การสนทนากลุ่มและบันทึกข้อมูล เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาหาวิธีการในการแก้ปัญหาให้ชุมชน

ระยะที่ 2 การลงพื้นที่สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยลงพื้นที่สังเกตการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดนจำนวน 4 ครั้ง ได้แก่ วันที่ 6 ก.พ. 2559 วันที่ 5 มี.ค. 2559 วันที่ 26 มี.ค. 2559 และ 9 เม.ย. 2559 การลงพื้นที่ทั้ง 4 ครั้งลงไปสังเกตเพื่อดูว่าการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดนแต่ละสัปดาห์มีความแตกต่างกันหรือไม่ และมีความแตกต่างจากในอดีตอย่างไร เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการศึกษาประวัติโนราคลองแดน

ระยะที่ 3 การจัดโครงการถ่ายทอดทำรำโนราพื้นฐานให้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนคลองแดนวิทยา ใช้เวลาทั้งหมด 30 ชั่วโมง จำนวน 5 วัน วันละ 6 ชั่วโมง การจัดกิจกรรมโครงการเริ่มตั้งแต่วันที่ 11,12,18,19,25 มิถุนายน 2559 และในการดำเนินโครงการผู้วิจัยได้เชิญวิทยากรร่วมถ่ายทอดทำรำโนราพื้นฐานให้นักเรียนด้วย คือ นายณัฐพงศ์ กระจ่างโกชน์ ซึ่งกิจกรรมการถ่ายทอดเริ่มตั้งแต่การยืดหยุ่นร่างกาย การวางโครงสร้างมือ การวางโครงสร้างเท้า การรำเพลงโค การรำเพลงนาถ และการรำท่าครู นอกจากนั้นในกระบวนการถ่ายทอดผู้วิจัยยังใช้โซเชียลมีเดีย (Facebook) เป็นเครื่องมือประกอบการถ่ายทอดอีกด้วย เนื่องจากนักเรียนกับครูผู้ถ่ายทอดอยู่ใกล้กัน และระยะเวลาในการถ่ายทอดใช้วันเสาร์ – อาทิตย์ และนักเรียนมีคาบกิจกรรมเสริมหลักสูตรทุกวันพฤหัสบดี ผู้วิจัยจึงถ่ายทอดโนราผ่านโซเชียลมีเดีย (Facebook)

ระยะที่ 4 การออกแบบและสร้างสรรค์โนราชุด จินตภาพโนราคลองแดน โดยผู้วิจัยนำข้อมูลต่าง ๆ ทั้งจากการสนทนากลุ่มกับผู้ประสานงานชุมชน จากการสังเกตรูปแบบการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดนปัจจุบัน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ได้แก่ ด้านประวัติชุมชน ประวัติโนรา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านในชุมชนนับถือ และข้อมูลจากการสำรวจ เช่น ลักษณะกายภาพของชุมชน ลักษณะพื้นที่ที่ใช้แสดงโนรา ผู้วิจัยนำข้อมูลเหล่านี้มาวิเคราะห์เพื่อออกแบบและสร้างสรรค์การแสดงโนราชุดโนราคลองแดน โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

(1) กำหนดแนวคิด ผู้วิจัยศึกษาประวัติการแสดงโนราในตลาคตริมน้ำคลองแดนตั้งแต่ปี 2552 – 2559 ซึ่งปรากฏรูปแบบการแสดงโนราแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงปี 2552 – 2557 ใช้การรำโนราบทสอนรำและบทประถม สายท่านขุนอุปลักษณ์รากร ส่วนช่วงปี 2558 – 2559 ใช้การรำประสมท่าเพลงโค รำบทครูสอน ออกพราน และเชิดหุ่นโนรา สายโนราอาบ เจริญศิลป์ ผู้วิจัยนำข้อมูลเหล่านี้และข้อมูลกายภาพของชุมชนพร้อมทั้งสถานที่ที่ใช้แสดง คือ สะพานไม้ ลักษณะการนำโนราไปใช้เป็นสื่อประชาสัมพันธ์และค่านิยมถ่ายภาพของนักท่องเที่ยวลงโซเชียลมีเดีย (Facebook) ในยุคปัจจุบัน จึงกำหนดแนวคิดการแสดงโนราที่สร้างสรรค์ใหม่ ชุด จินตภาพโนราคลองแดน เป็นการแสดงโนราประเภทจินตภาพประกอบการรำตีบททำนองเพลงโชน

(2) การประพันธ์บทร้องโนราคลองแดน ผู้วิจัยใช้แนวคิดนำเอกลักษณ์เฉพาะของตลาคตริมน้ำคลองแดนมาประพันธ์บทร้องโนราคลองแดน โดยกำหนดเนื้อหาของบทต้องประกอบด้วย ความหมายของคลองแดน ความหมายสามคลองสองเมือง ประวัติชุมชน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชุมชน วัด ร้านค้า วิถีชีวิต ความเชื่อ เป็นต้น ส่วนการประพันธ์บทร้องโนราคลองแดนนั้นผู้วิจัยได้คัดเลือกให้โนราณัฐพงศ์ หงส์ทอง หรือนายณัฐพงศ์ กระจายโภชน์ วิทยากรถ่ายทอดโนราพื้นฐาน เป็นผู้ประพันธ์บทร้องและมีผู้ช่วยศาสตราจารย์สาโรช นาคะวิโรจน์ ข้าราชการบำนาญและอดีตนายโรงโนราคณะวิทยาลัยครูสงขลาเป็นผู้ตรวจสอบและปรับแก้บทร้องโนรา

(3) การออกแบบท่ารำการแสดงโนราชุด จินตภาพโนราคลองแดน ซึ่งมีรูปแบบการแสดงโนราเป็นจินตภาพประกอบการรำตีบททำนองเพลงทับเพลงโชน ซึ่งได้แนวคิดมาจากการนิยมถ่ายภาพลงโซเชียลมีเดีย (Facebook) ดังนั้นลักษณะท่ารำจะต้องมีความสวยงาม สง่างามที่จะให้นักท่องเที่ยวถ่ายภาพ ประกอบกับสถานที่ที่ใช้แสดงเป็นพื้นที่บนสะพานไม้ยาวประมาณ 2 เมตร กว้าง 1 เมตร จึงไม่สามารถแปรแถวและเคลื่อนที่ได้มากนัก ผู้วิจัยได้กำหนดโครงสร้างการแสดงไว้ 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 การรำประสมท่าเพลงโค

ช่วงที่ 2 การรำประกอบบทร้อง คือ บทคลองแดน ซึ่งเป็นการรำในรูปแบบจินตภาพประกอบการรำตีบททำนองเพลงทับเพลงโชน

ช่วงที่ 3 การรำท่าครู การรำเพลงครูเป็นขนบของการรำโนราโบราณผู้วิจัยต้องการรักษาขนบการรำแบบโบราณเอาไว้ จึงให้รำเพลงครูหลังจากรำประกอบบทร้องโนราคลองแดนเสร็จ

ระยะที่ 5 การประเมินการแสดงโนราชุดโนราคลองแดนที่ออกแบบขึ้นใหม่ โดยผู้วิจัยได้บันทึกการแสดงเป็นภาพเคลื่อนไหว จากนั้นจัดสนทนากลุ่มโดยเชิญผู้ประสานงานชุมชน ครูผู้ดูแลโนราของโรงเรียนคลองแดน นักแสดงโนรารุ่นแรก นักแสดงโนรารุ่นปัจจุบัน ผู้เชี่ยวชาญทางด้านโนรา การจัดสนทนากลุ่มครั้งนี้เพื่อประเมินความพึงพอใจในการแสดงโนราที่ออกแบบขึ้นใหม่และต้องการให้ประชากร

แต่ละกลุ่มมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและวิจารณ์ผลงานการแสดงเพื่อที่ผู้วิจัยจะได้ปรับแก้อีกครั้ง ก่อนจะนำถ่ายทอดและนำออกแสดงในตลาดริมน้ำคลองแดน

ระยะที่ 6 การนำเสนอการแสดงโนราชุด โนราคลองแดน เมื่อสร้างสรรค์เสร็จทุกขั้นตอนจากนั้นจึงนำออกแสดงสู่สาธารณชนในตลาดริมน้ำคลองแดน วันที่ 11 ก.พ. 2560

3.5 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

ลักษณะข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.5.1 ข้อมูลปฐมภูมิ

เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการลงพื้นที่ภาคสนาม ได้จากการสัมภาษณ์ สัมภาษณ์ สังเกต แบบมีส่วนร่วม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและการสนทนากลุ่ม ซึ่งข้อมูลปฐมภูมิเป็นข้อมูลหลักที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาครั้งนี้ และเป็นการศึกษาที่สืบเนื่องมาจากการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ การเก็บข้อมูลปฐมภูมิแต่ละประเด็นผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมด้วยตนเองทั้งหมดเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้

3.5.2 ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเอกสารจาก หนังสือ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูล 2 แห่ง คือ สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา หอสมุดมหาวิทยาลัยทักษิณ จากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องสามารถแยกข้อมูลเอกสารได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

3.5.2.1 หนังสือ

(1) หนังสือนาฏยประดิษฐ์ ผลงานของนายพีรพงศ์ เสนไสย เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ คือ ทฤษฎีการเคลื่อนไหว ทฤษฎีความสมดุลและอสมดุล ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ต้องศึกษาเพื่อนำมาวิเคราะห์เพื่อใช้ในการออกแบบการแสดงโนรา

(2) หนังสือหลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์ ผลงานของศาสตราจารย์ กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ คือ ทฤษฎีโพเอติก้า ทฤษฎีการเคลื่อนไหว และทฤษฎีทัศนศิลป์ ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ต้องศึกษาเพื่อนำมาวิเคราะห์เพื่อใช้ในการออกแบบการแสดงโนราเช่นเดียวกัน

(3) หนังสือการสร้างเครื่องมือวิจัย ผลงานของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุทธ ไกยวรรณ ผู้วิจัยศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือวิจัย เพื่อนำองค์ความรู้มาสร้างเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้

3.5.2.2 งานวิจัย

การศึกษาครั้งนี้นอกจากได้ข้อมูลจากหนังสือแล้วผู้วิจัยยังผู้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากงานวิจัยทั้งหมด จำนวน 4 เล่ม ได้แก่

(1) โครงการวิจัยย่อยที่ 1 แผนการบริหารและการจัดการเพื่อพัฒนาชุมชนคลองแดนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว วิถีพุทธที่ยั่งยืน ผลงานของ ดร.จเร สุวรรณชาติและปวีณา จารุธีรพันธ์ ผู้วิจัยศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ คือ ลักษณะทางกายภาพและสภาพสังคมของชุมชนคลองแดน และภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมชุมชนคลองแดน

(2) โครงการวิจัยย่อยที่ 3 โครงการอนุรักษ์เผยแพร่และสืบสานการแสดงโนราในชุมชนคลองแดน ผลงานของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ และทัศนียา คัญทะชา ผู้วิจัยศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ คือ ประวัติโนราชุมชนคลองแดน

(3) โครงการวิจัยย่อยที่ 2 แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวิจัยครั้งนี้ คือ ประวัติชุมชนคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา และลักษณะทางกายภาพของชุมชนคลองแดน

(4) งานวิจัยเรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา ศักยภาพการท่องเที่ยว ชุมชนนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ผลงานของนายสมเกียรติ ชัยพิบูลย์ ผู้วิจัยศึกษาเนื้อหาของวิจัยฉบับนี้มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ คือ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว

3.5.2.3 วิทยานิพนธ์

การศึกษาครั้งนี้นอกจากได้ข้อมูลจากหนังสือและงานวิจัยแล้วผู้วิจัยยังผู้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากวิทยานิพนธ์ทั้งหมด จำนวน 1 เล่ม ได้แก่ วิทยานิพนธ์เรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว กรณีศึกษา ตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน ผลงานของ มาลินี หาญยุทธ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ คือ ทฤษฎีการมีส่วนร่วม แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

3.6 การตรวจสอบความแม่นยำและความเชื่อถือได้ของข้อมูล

ผู้วิจัยได้แบ่งการตรวจสอบข้อมูลออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

3.4.1 ผู้วิจัยนำข้อมูลประเด็นต่าง ๆ ที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม มาสัมภาษณ์ซ้ำอีกครั้ง โดยเว้นระยะห่างในการลงพื้นที่พอสมควร เพื่อความถูกต้องของข้อมูล

3.4.2 ผู้วิจัยนำข้อมูลประเด็นต่าง ๆ ที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม มาตรวจสอบกับเอกสารวิชาการ หรือเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อความถูกต้องของข้อมูล

3.4.3 ผู้วิจัยนำข้อมูลฉบับร่าง ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ หรือผู้เชี่ยวชาญด้านการแสดงโนรา ตรวจสอบความถูกต้องก่อนจัดพิมพ์ฉบับสมบูรณ์

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการศึกษาทั้งข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามที่ได้จากสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกต การสนทนากลุ่ม การถ่ายทอดและข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากการเอกสาร นำมาวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ คือ ศึกษาประวัติการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดน และการออกแบบการแสดงโนราที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา จำนวน 1 ชุด และใช้แนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาในเอกสารมาตรวจสอบความแม่นยำในการออกแบบการแสดงโนราชุด โนรากลางแดน

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การออกแบบการแสดงผลโนราเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดน และออกแบบการแสดงผลโนราที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตลาดริมน้ำคลองแดนจำนวน 1 ชุด ปรากฏผลการศึกษาดังต่อไปนี้

4.1 ประวัติการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดน

4.2 การออกแบบการแสดงผลโนราเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำคลองแดน

4.1 ประวัติการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลอง

ชุมชนคลองแดนเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ลักษณะทางกายภาพของชุมชนมีคลอง 3 สาย คือ คลองระโนด คลองชะอวด และคลองปากพั้ง ไหลมาบรรจบกลางชุมชน ในอดีตเคยมีตลาดน้ำอยู่กลางชุมชน มีร้านขายค้ำมามากมาย เช่น ร้านขายยา ร้านขายทอง ร้านขายกาแฟ ร้านขายข้าวแกง ร้านของชำ ร้านขายเสื้อผ้า เป็นต้น ต่อมาเมื่อปี 2516 มีการสร้างถนนสาย 408 การคมนาคมขนส่งทางน้ำจึงถูกลดบทบาทจนหมดความสำคัญ ตลาดน้ำคลองแดนจึงร้างจนเหลือแต่ตอหม้อบริเวณคู้้งน้ำ ต่อมาเมื่อปี 2550 ดร.จเร สุวรรณชาติ ได้นำนักวิจัยทั้งหมดจำนวน 10 คน จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัยและมหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ดำเนินโครงการวิจัยชุดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงรุกเพื่อฟื้นฟูชุมชนในชนบท กรณีศึกษา : ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน ตำบลคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ซึ่งในโครงการวิจัยชุดเป็นการเตรียมความพร้อมชุมชนสำหรับเปิดตลาดริมน้ำคลองแดน เพื่อช่วยพลิกฟื้นสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้ชาวบ้านในชุมชน ไม่ต้องทิ้งบ้านเข้าเมือง จากการดำเนินงานวิจัยชุมชนคลองแดนจึงฟื้นฟูชุมชนเป็น “ตลาดริมน้ำคลองแดน” อีกครั้งเมื่อวันที่ 30 พ.ค. 2552 ซึ่งมีลักษณะเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตลาดริมน้ำคลองแดนจะเปิดทุกวันเสาร์ ตั้งแต่เวลา 10.00 – 22.00 น. ในตลาดมีการแสดงผลโนรา

การแสดงผลโนราในตลาดริมน้ำคลองแดนมีขึ้นครั้งแรกเมื่อวันที่ เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2552 ซึ่งเป็นวันที่คณะนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัยและมหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ส่งมอบงานวิจัยให้กับชาวบ้านชุมชนคลองแดน ดังภาพ

ภาพที่ 4.1 : การแสดงโนราวันเปิดตลาดริมน้ำคลองแดนครั้งแรก 30 เมษายน 2552
ที่มา : โครงการย่อยที่ 3 อนุรักษ์สืบสานและเผยแพร่ศิลปะการแสดงโนราในชุมชนคลองแดน
อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา หน้า 4-43.

จากภาพการแสดงโนราวันเปิดตลาดริมน้ำคลองแดนครั้งแรก เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2552 แสดงบนสะพานไม้ เป็นแนวคิดของผู้ช่วยศาสตราจารย์ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ หนึ่งในนักวิจัยชุดเพราะเอกลักษณ์ของตลาดริมน้ำคลองแดน คือ สะพานไม้ที่ข้ามสองฝั่งระหว่างสองจังหวัด หากอยู่ทางทิศเหนือจะเป็นฝั่งตำบลคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา และหากอยู่ฝั่งทิศใต้จะเป็น ตำบลรามแก้ว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช และเพื่อให้สอดคล้องกับนิยามของชุมชนที่กล่าวว่า “สามคลองสองเมือง” กิจกรรมการแสดงโนราครั้งนี้ประกอบด้วย การรำบทสอนรำ การรำพรานและทาสี ใช้นักแสดงทั้งหมดจำนวน 65 คน นักแสดงโนราจำนวน 55 คน นักแสดงพรานและทาสีจำนวน 10 คน ซึ่งเป็นนักแสดงจากโรงเรียนคลองแดนวิทยา โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 11 และนักศึกษาจากสาขาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

ต่อมาเมื่อตลาดริมน้ำบริหารจัดการด้วยตนเอง การบริหารงานมีการเลือกประธานชุมชนและแบ่งการทำงานออกเป็นฝ่าย ดังนี้

1.ประธานชุมชน ได้แก่ นายเกรียงไกร อนันตพงศ์ ทำหน้าที่ในการบริหารงานต่าง ๆ ในตลาดริมน้ำคลองแดน ทั้งเรื่องร้านค้า การควบคุมคุณภาพของสินค้า การดูแลความสะอาดบริเวณตลาดและชุมชน เป็นต้น

2. ฝ่ายวิชาการ ได้แก่ นายอภิชาติ เหมือนทอง ทำหน้าที่ในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว และกลุ่มต่าง ๆ ที่เข้ามาดูงานในตลาดริมน้ำคลองแดน รวมทั้งการเป็นตัวแทนของชุมชนไปร่วมประชุมวิชาการต่าง ๆ ที่ได้รับเชิญมา

3. ฝ่ายวัฒนธรรม ได้แก่ นายอภิชาติ เหมือนทอง ทำหน้าที่บริหารจัดการแสดงบนเวที รวมทั้งการนำการแสดงโนราไปแสดงเพื่อประชาสัมพันธ์ตลาดริมน้ำตามสถานที่ต่าง ๆ ที่ได้รับเชิญไปร่วมงาน

การแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ในช่วงแรกตั้งแต่เริ่มเปิดตลาดเมื่อปี 2552 เป็นการรำโนราสายท่านขุนอุปถัมภ์ภักธร โดยรำบทครูสอน บทสอนรำ และบทประถม ใช้นักแสดงครั้งละ 8 คน รำวันละ 2 รอบ รอบแรกเวลาประมาณ 16.00 น. รำบนสะพานไม้ และรอบที่สองเวลาประมาณ 18.00 - 19.00 น. รำบนเวที ใช้การบรรเลงดนตรีสดประกอบการแสดง นักแสดงที่รำและนักดนตรีเป็นนักเรียนจากโรงเรียนคลองแดนวิทยาร่วมกับนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 11 ซึ่งนักเรียนทั้งหมดที่แสดงเป็นนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการย่อยที่ 3 อนุรักษ์สืบสานและเผยแพร่ศิลปะการแสดงโนราในชุมชนคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา นักเรียนกลุ่มนี้ได้รับการถ่ายทอดโนราจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ และอาจารย์ทัศนียา คัญทะชา ระยะเวลาในการถ่ายทอดทั้งหมด 1 ปี ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.2 : การถ่ายทอดโนราในโครงการวิจัยย่อยที่ 3

ที่มา : โครงการย่อยที่ 3 อนุรักษ์สืบสานและเผยแพร่ศิลปะการแสดงโนราในชุมชนคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา หน้า 4-40.

ภาพที่ 4.3 : การแสดงโนราในตลาคติริมน้ำคลองแดน

ที่มา : โครงการย่อยที่ 3 อนุรักษ์สืบสานและเผยแพร่ศิลปะการแสดงโนราในชุมชนคลองแดน
อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา หน้า 4-46.

นอกจากการรำโนราในตลาคติริมน้ำคลองแดนทุกวันเสาร์แล้ว นักแสดงโนรารุ่นแรกต้องออกไปแสดงยังสถานที่ต่าง ๆ เพื่อประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวไปเที่ยวตลาคติริมน้ำคลองแดน ซึ่งนอกจากทำหน้าที่เป็นสื่อบันเทิงแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยว ยังต้องทำหน้าที่เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ด้วย โดยฝ่ายวัฒนธรรมจะทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์ตลาคติริมน้ำคลองแดน และเดินสายออกบูทเพื่อนำแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแหล่งใหม่ของจังหวัดสงขลา ดังภาพ

ภาพที่ 4.4 : การแสดงโนราในตลาคติริมน้ำคลองแดน

ที่มา : โครงการย่อยที่ 3 อนุรักษ์สืบสานและเผยแพร่ศิลปะการแสดงโนราในชุมชนคลองแดน
อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา หน้า 4-47.

ภาพที่ 4.5 : การแสดงโนราเพื่อประชาสัมพันธ์ตลาดริมน้ำคลองแดนในงานชาเทีร์นเอ็กซีโปร์
ณ ศูนย์การแสดงสินค้าค็อคอฟ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อวันที่ 3-5 พ.ค. 2553
ที่มา : โครงการย่อยที่ 3 อนุรักษ์สืบสานและเผยแพร่ศิลปะการแสดงโนราในชุมชนคลองแดน
อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา หน้า 4-48.

ต่อมาเมื่อตลาดริมน้ำคลองแดนเริ่มมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวมากขึ้น กลายเป็นสถานที่
ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแหล่งใหม่ของจังหวัดสงขลาที่มีชื่อเสียง ทำให้รายการโทรทัศน์เข้ามาถ่ายทำ
รายการ เช่น รายการทุ่งแสดงตะวัน ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 รายการตลาด
สดสนามเป้า ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ดังภาพ

ภาพที่ 4.6 : การถ่ายทำรายการตลาดสดสนามเป้า
ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

นักแสดงโนรารุ่นแรกมีทั้งหมดจำนวน 19 คน บริหารจัดการนักแสดงโนราในนี้มีการเลือกหัวหน้ากลุ่ม โดยนางสาวพิมพ์กานต์ เหมือนทอง เป็นหัวหน้ากลุ่มคอยจัดการแสดงและหมุนเวียนน้อง ๆ ทั้ง 19 คน นางสาวพิมพ์กานต์ เหมือนทอง ทำหน้าที่นี้มาตลอดตั้งแต่ปี 2552 จนกระทั่งกลางปี 2554 นางสาวพิมพ์กานต์ เหมือนทอง สำเร็จการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนคลองแดนวิทยา และสอบได้ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนมหาวิทยาลัยราชวาระยะแรก ๆ ที่ นางสาวพิมพ์กานต์ เหมือนทอง ไปศึกษาเล่าเรียนในตัวเมืองสงขลาจึงกลับมาจัดการการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดนอยู่ แต่จากนักแสดงจำนวน 19 คน เหลือเพียง 3 คน สาเหตุที่เหลือนักแสดงเพียง 3 คนมาจากปัจจัย 2 ประการ ได้แก่

(1) นักแสดงโนราบางคนสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียนในชุมชนคลองแดน คือ โรงเรียนคลองแดนวิทยา ไปศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในตัวเมืองสงขลา

(2) นักแสดงโนราบางคนมีครอบครัวก่อนวัย

เมื่อขาดหัวหน้ากลุ่มการฝึกซ้อมไม่ต่อเนื่อง จึงทำให้นักแสดงโนราเหลือเพียง 3 คน และต่อมาเมื่อทั้ง 3 คน เข้าศึกษาระดับอุดมศึกษาจึงทำให้กิจกรรมการเรียนเยอะขึ้น บางสัปดาห์ไม่สามารถกลับมารำโนราในตลาดริมน้ำคลองได้อีก นักแสดงโนราในรุ่นแรกจึงหมดไปประมาณปี 2557 รวมระยะเวลาทั้งหมดที่นักแสดงรุ่นแรกทำการแสดงประมาณ 5 ปี

ต่อมาปลายปี 2557 มีการปรับเปลี่ยนเป็นนักแสดงโนรารุ่นที่สองเป็นนักเรียนจากโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 11 นักแสดงรุ่นที่สองได้รับการถ่ายทอดท่ารำโนราจากรุ่นพี่ที่เคยเข้าร่วมโครงการวิจัยย่อยที่ 3 อนุรักษ์สืบสานและเผยแพร่ศิลปะการแสดงโนราในชุมชนคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา แต่ลักษณะท่ารำไม่ได้มาตรฐาน เนื่องจากไม่ได้รับการถ่ายทอดจากครูโนราที่มีความเชี่ยวชาญโดยตรง แต่ยังสามารถสืบสานการแสดงโนราให้คงอยู่ในตลาดริมน้ำคลองแดนได้ ต่อมาปี 2558 วิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง ได้จัดโครงการถ่ายทอดท่ารำโนราให้กับนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 11 โดยมีโนราหนูอาบ เจริญศิลป์ เป็นวิทยากรในการถ่ายทอดโนราในครั้งนี้ หลังจากเข้ารับการถ่ายทอดท่ารำโนราจากโนราหนูอาบ เจริญศิลป์ นักเรียนมีทักษะการรำมากขึ้น จึงทำให้การแสดงโนราในช่วงนี้แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงแรกเป็นการรำประสมท่าเพลงโคใช้นักแสดงตั้งแต่ 6 – 8 คน รำบนสะพานไม้ ช่วงที่สองเป็นการออกพราน ใช้นักแสดงตั้ง 4 – 6 คน โดยมีครูพเยาว์ อนุเชษฐรักษ์ ครูโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 11 เป็นผู้ควบคุมการแสดงดังกล่าว

ภาพที่ 4.7 : การรำเพลงโค
ที่มา : นายเกรียงไกร อนันตพงศ์

ภาพที่ 4.8 : การออกพราน
ที่มา : นายเกรียงไกร อนันตพงศ์

ต่อมาปลายปี 2558 ได้มีการปรับปรุงแบบการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดนอีกครั้ง โดยเพิ่มการแสดงเป็น 3 ช่วง คือ การเชิดหุ่นโนรา โดยผู้ที่นำการเชิดหุ่นโนราเข้ามาใช้ในการแสดงโนรา คือ นางสาวสกาย กัณณิมา ซึ่งเป็นเยาวชนในชุมชนคลองแดนที่มีความสามารถทางด้าน การแสดง จึงนำความรู้ความสามารถมาพัฒนาชุมชนของตนเอง ดังภาพ

ภาพที่ 4.9 : การเชิดหุ่นโนรา
ที่มา : นายเกรียงไกร อนันตพงศ์

ลักษณะการแสดงเชิดหุ่นโนราใช้นักแสดงจำนวน 2 คน แสดงเป็นคนเชิดหุ่นหนึ่งคนและแสดงเป็นหุ่นหนึ่งคน แสดงบนเวทีและใช้แผ่นบันทึกเสียงประกอบการแสดง ปัจจุบันการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ยังคงใช้การแสดงโนรารูปแบบนี้ โดยเริ่มแสดงตั้งแต่วันที่ 18.00 – 19.00 น.

ปัจจุบันตลาดริมน้ำคลองแดนใช้โนราแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยวมาเป็นระยะเวลา 7 ปี นักแสดงเป็นนักเรียนจากโรงเรียนคลองแดนวิทยา และโรงเรียนราชประชานิเคราะห์ 11 ซึ่งทั้งเป็นสถานศึกษาในชุมชนคลองแดนทั้งสองแห่ง การแสดงโนราที่ใช้แสดงมีทั้งหมด 6 รูปแบบ ได้แก่

(1) การรำบทสอนรำ	สายท่านขุนอุปถัมภ์นรากร
(2) การรำบทประถม	สายท่านขุนอุปถัมภ์นรากร
(3) การรำประสมท่าเพลงโค	สายโนราหนูอาบ เจริญศิลป์
(4) การรำบทครูสอน	สายโนราหนูอาบ เจริญศิลป์

(5) การออกพราน	สายโนราห์อนุอาบ เจริญศิลป์
(6) การเชิดหุ่นโนรา	แบบฉบับของนางสาวสกาย กัณณิมา

รูปแบบการรำโนราห์ทั้ง 6 รูปแบบได้รับการถ่ายทอดจากวิทยากรภายนอกชุมชนคลองแดน จำนวน 5 รูปแบบ และได้รับการถ่ายทอดจากเยาวชนในชุมชนที่มีความสามารถทางการแสดง 1 รูปแบบ ซึ่งการไม่มีครูโนราห์ในชุมชนจึงเป็นจุดอ่อนของตลาดริมน้ำคลอง เพราะขาดครูโนราห์ผู้มีความเชี่ยวชาญในการถ่ายทอดทำรำให้กับนักเรียนหรือนักแสดงอย่างต่อเนื่อง และกระบวนการฝึกโนราห์ว่านักเรียนจะสามารถรำได้มาตรฐานนั้นต้องใช้ระยะเวลา 1 ปี แต่ชุมชนพึ่งอาศัยความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุน 50,000 - 100,000 บาท เมื่องบประมาณในการจัดกิจกรรมการถ่ายทอดหมด วิทยากรจำเป็นต้องหยุดกิจกรรมเพียงเท่านั้น จึงส่งผลให้นักแสดงรำโนราห์ไม่ได้มาตรฐาน เช่น รำท่าเขาควายไม่เป็นฉาก รำชาห้อย รำไม่ย่อตัว เป็นต้น

4.2 การออกแบบการแสดงโนราห์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำคลองแดน

การออกแบบการแสดงโนราห์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เป็นการสร้างสรรค์การแสดงโนราห์ชุดใหม่ให้กับตลาดริมน้ำคลองแดน เพื่อนำมาใช้แสดงต้อนรับนักท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา โดยมีกระบวนการออกแบบและสร้างสรรค์ดังนี้

- 4.2.1 การกำหนดแนวคิด
- 4.2.2 การประพันธ์บทร้อง
- 4.2.3 การออกแบบท่ารำโนราห์ชุด “จินตภาพโนราห์คลองแดน”
- 4.2.4 การนำเสนอการแสดงโนราห์ชุดโนราห์ชุด “จินตภาพโนราห์คลองแดน” ในตลาดริมน้ำคลองแดน
- 4.2.5 การถ่ายทอดการแสดงโนราห์ชุด “จินตภาพโนราห์คลองแดน” สู่ชุมชน

4.2.1 การกำหนดแนวคิด

การกำหนดแนวคิดของการแสดง เริ่มจากการศึกษารูปแบบการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดนตั้งแต่เริ่มเปิดตลาดเมื่อวันที่ 30 พ.ค. 2552 จนถึงปี 2559 จากการศึกษาพบว่ารูปแบบการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา สามารถจำแนกได้ 2 ช่วงเวลา ดังนี้

4.2.1.1 ช่วงเวลาตั้งแต่ปี 2522 - 2557 รูปแบบการแสดงโนราในช่วงนี้เป็นการรำหมู่จำนวน 8-12 คน โดยรำบทสอนรำ และบทประณม ซึ่งเป็นการรำประกอบการร้องบทของโนราลีลาทำรำโนราใช้สายตระกูลท่านขุนอุปถัมภ์นรากร เนื่องจากนักแสดงในกลุ่มนี้ได้เข้าร่วมการถ่ายโนราจากโครงการวิจัยย่อยที่ 3 อนุรักษ์สืบสานและเผยแพร่ศิลปะการแสดงโนราในชุมชนคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อปี 2551 โดยมีวิทยากรถ่ายทอดทำรำโนราสายท่านขุนอุปถัมภ์นรากร คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธรรมนิศย์ นิคมรัตน์ และอาจารย์ทัศนียา คัญทะชา ซึ่งเป็นทีมนักวิจัยจากคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลาในขณะนั้น นักแสดงเป็นนักเรียนจากโรงเรียนคลองแดนวิทยาร่วมกับโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 11 สถานที่แสดงใช้พื้นที่บนสะพานไม้ และเวที

4.2.1.1 ช่วงเวลาตั้งแต่ปี 2557 - 2559 รูปแบบการแสดงโนราในช่วงเวลานี้มีรูปแบบการแสดงโนราที่หลากหลายมากขึ้น ประกอบด้วย การรำประสมทำเพลงโค รำบทครูสอน การออกพราน และการเชิดหุ่นโนรา ลีลาทำรำเป็นการรำสายตระกูลโนราหนูอาบ เจริญศิลป์ จังหวัดพัทลุง เนื่องจากได้นักแสดงในช่วงเวลานี้เป็นนักเรียนจากโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 11 ซึ่งเข้าร่วมโครงการการถ่ายทอดทำรำโนราจากวิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง โดยมีโนราหนูอาบ เจริญศิลป์ เป็นวิทยากรถ่ายทอดทำรำโนราและการออกพราน ส่วนการเชิดหุ่นโนรานักแสดงได้รับการถ่ายทอดจากนางสาวสกาย กัณณิมา ซึ่งเป็นชาวชุมชนคลองแดนที่มีความสามารถด้านการแสดง

จากการวิเคราะห์รูปแบบการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดนตั้งแต่เริ่มเปิดตลาดเมื่อปี 2552 จนถึงปี 2559 ปรากฏรูปแบบการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดนทั้งหมด 6 รูปแบบ ดังนี้

(1) การรำบทสอนรำ	สายท่านขุนอุปถัมภ์นรากร
(2) การรำบทประณม	สายท่านขุนอุปถัมภ์นรากร
(3) การรำประสมทำเพลงโค	สายโนราหนูอาบ เจริญศิลป์
(4) การรำบทครูสอน	สายโนราหนูอาบ เจริญศิลป์
(5) การออกพราน	สายโนราหนูอาบ เจริญศิลป์
(6) การเชิดหุ่นโนรา	แบบฉบับของนางสาวสกาย กัณณิมา

การแสดงโนราห์ทั้ง 6 รูปแบบ เป็นการแสดงโนราห์ทั่วไปที่หาชมได้ง่ายในภาคใต้ ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะออกแบบและสร้างสรรค์การแสดงโนราห์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตลาดริมน้ำคลองแดน ประกอบกับการลงพื้นที่สังเกตพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบัน นิยมถ่ายภาพลงโซเชียลมีเดีย (Facebook) ดังนั้นจึงกำหนดแนวคิดในการออกแบบและสร้างสรรค์การแสดงโนราห์ชุดใหม่เป็นรูปแบบจินตภาพประกอบการรำตีบททำนองเพลงทับเพลงโทน ซึ่งมีลักษณะการแสดงเป็นการรำประกอบการร้องบท แต่ลักษณะท่ารำช่วงร้องบทเน้นทำนองที่ประกอบกันเป็นภาพเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถถ่ายภาพได้ และใช้ชื่อชุดการแสดงว่า “จินตภาพโนราคลองแดน”

4.2.2 การประพันธ์บทร้อง

การประพันธ์บทร้องสำหรับการแสดงโนราชุด จินตภาพโนราคลองแดน ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาของบทร้อง โดยให้นำเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนและจุดเด่นของตลาดริมน้ำคลองแดนมาใช้ในการประพันธ์ เพราะต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนคลองแดน โดยนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวตลาดริมน้ำคลองแดนนอกจากได้ชมโนราที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนแล้วยังได้ทราบประวัติที่มาของชุมชนผ่านบทร้องประกอบการแสดงโนราด้วย เนื้อหาของบทร้องโนราจึงประกอบด้วยสัญลักษณ์ของชุมชนที่กล่าวว่า “สามคลองสองเมือง” คำว่าสามคลอง หมายถึง คลองชะอวด คลองระโนด และคลองปากพนัง ซึ่งคลองทั้งสามสายมาบรรจบกันกลางชุมชนคลองแดน ส่วนคำว่าสองเมือง หมายถึง เมืองสงขลา และเมืองนครศรีธรรมราช นอกจากนั้นได้นำลักษณะกายภาพของตลาดริมน้ำคลองแดนมาใช้ในการประพันธ์บทร้องด้วย เช่น สะพานไม้ข้ามคลองสองฝั่งลักษณะของบ้านเรือนริมน้ำ ร้านค้า ประวัติชุมชนที่เคยรุ่งเรืองด้านการค้าขาย พระทองคำที่ชาวคลองแดนนับถือ ดังภาพ

ภาพที่ 4.10 : สะพานไม้ข้ามฝั่งเมืองนครศรีธรรมราช
กับเมืองสงขลา
ที่มา : ทัศนียา คัญทะชา

ภาพที่ 4.11 : ลักษณะพื้นที่ในตลาดริมน้ำคลองแดน
ที่มา : ทัศนียา คัญทะชา

ภาพที่ 4.12 : คลองกลางตลาด
ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

ภาพที่ 4.13 : วัดคลองแดน
ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

ภาพที่ 4.14 : พระพุทธรูปทองคำ
ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

ผู้ประพันธ์บทร้องโนราบทโนรากลองแดน ผู้วิจัยได้คัดเลือกโนราณัฐพงศ์ หงส์ทอง เป็นผู้ประพันธ์ เนื่องจากโนราณัฐพงศ์ หงส์ทอง ได้มีโอกาสร่วมรำโนราตั้งแต่เปิดตลาดริมน้ำคลองแดน ครั้งแรก เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2552 ขณะนั้นยังเป็นนักศึกษาวิชาเอกโนรา หลักสูตร ศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา และหลังจากสำเร็จ การศึกษาระดับปริญญาตรี โนราณัฐพงศ์ หงส์ทอง มีโอกาสเป็นวิทยากรถ่ายทอดโนราให้กับ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 11 และโรงเรียนคลองแดนวิทยา ซึ่งเป็นโรงเรียนในเขตพื้นที่ของชุมชน คลองแดนอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นผู้ที่มีความคุ้นเคยกับชุมชนคลองแดนเป็นอย่างดี บทโนรากลองแดน ใช้ทำนองเพลงทับเพลงโทน โดยมีเนื้อหาดังนี้

บทโนราคลองแดน

วิถีชนคนคลองแดนแสนชุ่มชื่น	สองฝั่งคลองครึกครื้นแสนสดใส
สามคลองสองเมืองเรืองวิไล	ชนชาวพุทธสุขใจไหว้พระทอง
สะพานไม้ทอดยาวข้ามสองฝั่ง	ผู้คนนั่งชิวช้ายไม้เฝ้าหมอง
ชิมขนมพื้นบ้านร้านริมคลอง	สายตามองโนราน่าชื่นชม
คูวิถีชีวิตชิมของกิน	มองศาสตร์ศิลป์พื้นบ้านงานสุขสม
เรือลำน้อยล่องธาราผ่าทิวลม	ผู้คนชมนั่งเรียงรายชายวาริ
ยินดีต้อนรับผู้สัญจร	แฉะพักผ่อนก่อนอาทิตย์ปัดรัศมี
ท่านที่มาสุขอารมณ์สมถดี	สามนทีแสนงามนามคลองแดน
	(โนราณัฐพงศ์ หงส์ทอง)

จากนั้นได้นำบท “โนราคลองแดน” ที่ประพันธ์ขึ้นใหม่ให้ศิลปินโนราผู้เชี่ยวชาญทางด้านโนราสายท่านขุนอุปถัมภ์ภักธกรตรวจสอบ คือ โนราสาโรช นาคะวิโรจน์ หรือผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาโรช นาคะวิโรจน์ ข้าราชการบำนาญและอดีตนายโรงเรียนโนราคณะวิทยาลัยครูสงขลา เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2559 ณ บ้านพักอาศัย ตำบลโตนดด้วย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

ภาพที่ 4.15: การตรวจสอบบทโนราคลองแดน

ที่มา : ทัศนียา คัญทะชา

จากการตรวจสอบโนราสาราช นาคะวิโรจน์ ให้ขยายเนื้อหาบางบทเพื่อให้ผู้ชมเข้าใจความหมายมากยิ่งขึ้น โดยในวรรคดังต่อไปนี้

(1) **วิถีชนคนคลองแดนแสนชุ่มชื่น** ในวรรคนี้โนราสาราช นาคะวิโรจน์ ให้ขยายคำว่า “คลองแดน” เนื้อหาของบทต้องบอกให้ชัดเจนว่าคลองแดนในที่นี้คืออะไร นักท่องเที่ยวหรือผู้ชมจะได้รับความหมาย

(2) **สามคลองสองเมืองเรืองวิไล** ในวรรคนี้โนราสาราช นาคะวิโรจน์ ให้ขยายคำว่า “สามคลอง” หมายถึงคลองอะไรบ้างให้ใส่ชื่อคลองในบทด้วย และคำว่า “สองเมือง” หมายถึงเมืองอะไรบ้างให้ใส่ชื่อเมืองมาในบทร้องเพื่อให้ผู้ชม หรือนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวตลาดริมน้ำคลองแดนได้เข้าใจความหมาย และประวัติของชุมชนมากยิ่งขึ้น

เมื่อได้รับคำแนะนำจากโนราสาราช นาคะวิโรจน์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านโนราสายท่านขุนอุปถัมภ์นรากร จึงได้ให้โนราณัฐพงศ์ หงส์ทอง ผู้ประพันธ์บทร้องปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำอีกครั้ง จึงได้บทโนราคลองแดนฉบับปรับปรุง ดังนี้

บทโนราคลองแดน (ฉบับปรับปรุง)

คลองแดนคือลำคลองที่สำคัญ	เป็นสายน้ำแบ่งกันเมืองทั้งสอง
เมืองนครเมืองสงขลานั้นเนื่องนอง	สามลำคลองไหลพบบรรจบกัน
ครั้งเก่าเรารุ่งเรืองเรื่องค้าขาย	คนไกลใกล้ใช้ชีวิตอย่างสุขสันต์
เดินทางตามลำคลองกันทุกวัน	เชื่อมสัมพันธ์พี่น้องสองเมืองใหญ่
คลองระโนดคลองชะอวดคลองปากพนัง	มีห้องแถวแนวตั้งริมน้ำใส
สามคลองสองเมืองเรืองวิไล	ชนชาวพุทธสุขใจไหว้พระทอง
สะพานไม้ทอดยาวข้ามสองฝั่ง	ผู้คนนั่งชิวช้ายไม้แคร้าหมอง
ชิมขนมพื้นบ้านร้านริมคลอง	สายตามองโนราน่าชื่นชม
คูวิถีชีวิตชิมของกิน	มองศาสตร์ศิลป์พื้นบ้านงามสุขสม
เรือลำน้อยล่องธาราผ่าทิวลม	ผู้คนชมนั่งเรียงรายชายวารี
ยินดีต้อนรับผู้สัญจร	แวะพักผ่อนตอนจันทร์ทองงามผ่องศรี
ท่านที่มาสุขอารมณ์สมฤดี	สามนทีแสนงามนามคลองแดน

(โนราณัฐพงศ์ หงส์ทอง)

หลังจากนั้นได้นำบทโนราคลองแดนฉบับปรับปรุงให้โนราสาโรช นาคะวิโรจน์ ตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2559 การตรวจสอบบทโนราคลองแดนครั้งที่สอง โนราสาโรช นาคะวิโรจน์ ให้ผ่าน เนื่องจากได้ปรับปรุงจนสามารถทราบถึงความเป็นมาของชุมชนคลองแดนและรวบรวมเอกลักษณ์เฉพาะไว้ในบทร้องโนราได้ครบถ้วน งานวิจัยฉบับนี้จึงใช้บทโนราคลองแดนฉบับปรับปรุงสำหรับการออกแบบท่ารำ

4.2.3 การออกแบบท่ารำโนราชุด “จินตภาพโนราคลองแดน”

การแสดงโนราชุด “จินตภาพโนราคลองแดน” เป็นการแสดงโนราที่ออกแบบขึ้นใหม่เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ลักษณะการแสดงเป็นการรำโนราประกอบการร้องบททำนองเพลงทับเพลงโทน แบ่งโครงสร้างการแสดงออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 เป็นการรำประสมท่า ช่วงที่ 2 เป็นการรำประกอบการร้องบทโนราคลองแดน และช่วงที่ 3 เป็นการรำทำครู ซึ่งมีกระบวนการออกแบบและสร้างสรรค์ดังนี้

4.2.3.1 การคัดเลือกนักแสดงต้นแบบสำหรับออกแบบท่ารำ

กระบวนการคัดเลือกนักแสดงต้นแบบสำหรับการออกแบบท่ารำเป็นขั้นตอนแรกในการออกแบบท่ารำโนราชุด “จินตภาพโนราคลองแดน” โดยใช้นักแสดงจำนวน 8 คน ซึ่งกำหนดจำนวนนักแสดงจากความยาวของสะพานไม้ที่ใช้เป็นพื้นที่แสดง ซึ่งมีความยาว 2 เมตร และกว้าง 1 เมตร นักแสดงต้นแบบใช้นักแสดงจากโปรแกรมวิชานาฏศิลป์และการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา โดยมีรายชื่อดังต่อไปนี้

- (1) นางสาวดารารวรรณ ณ สิงหล
- (2) นางสาวรัชพรณ พักแสง
- (3) นางสาวธาริณี คำรอด
- (4) นางสาวธัญลักษณ์ สารรัตน์
- (5) นางสาวรัตติยา แก้วรอด
- (6) นางสาวชนิกานต์ คงศัพท์
- (7) นางสาวสุนิสา ศรีไชย
- (8) นางสาวกนกอร กำป่า

4.2.3.2 การออกแบบการแสดงโนราชุด “จินตภาพโนราคลองแดน ช่วงที่ 1 การรำ ประสมท่า

การแสดงโนราชุด “จินตภาพโนราคลองแดน” ช่วงที่ 1 เป็นการรำประสมท่า จากการสำรวจพื้นที่บนสะพานไม้ ซึ่งมีลักษณะเป็นไม้กระดานเรียงติดกันมีความยาวประมาณ 2 เมตร และกว้างประมาณ 1 เมตร ตรงกลางนูน จึงออกแบบท่ารำช่วงที่ 1 เน้นการนั่งรำ ซึ่งมีทั้งหมดจำนวน 11 ท่า ได้แก่

- (1) ท่าห้องโรง
- (2) ท่าสอดสร้อย
- (3) ท่านั่งพนัก
- (4) ท่าโยนมือ
- (5) ท่าลงฉากน้อยคสังเขน
- (6) ท่าชี้หนอนน้อยด้านซ้าย
- (6) ท่านั่งโยนมือ
- (7) ท่าชี้หนอนประยุกต์
- (8) ท่าขนาด 1
- (9) ท่าขนาด 2
- (10) ท่าขนาด 3
- (11) ท่าขนาด 4
- (12) ท่าขนาดเร็ว ดังภาพอธิบายท่ารำต่อไปนี้

ภาพที่ 4.16 : ท่าทองโรง

ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

- คีระษะ : ตรง
- ไหล่ : ตรง
- ลำตัว : โน้มตัวไปข้างหน้าเล็กน้อย แอนหลัง
- มือ : นักแสดง 4 คนทางด้านซ้ายของเวทีมือซ้ายทองโรง มือขวาจีบผ้าห้อยข้างแขนตั้ง ส่วนนักแสดงอีก 4 คนทางด้านขวาของเวที ปฏิบัติสลับ
- เท้า : ยืนเท้าชิดย่อตัวลง
- ทิศ : นักแสดงแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คนหันหน้าเข้าหากัน

ภาพที่ 4.17 : ทำสอดสร้อย

ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

- ศีรษะ : ตรง
- ไหล่ : ตรง
- ลำตัว : โนมตัวไปข้างหน้าเล็กน้อย แอนหลัง
- มือ : มือซ้ายจับคว่ำระหว่างคิ้วมือขวาควมมือขวาควายแล้วค่อย ๆ สดมือลงทีละนิด
เคลื่อนมือจากข้างลำตัวแล้วผ่านหน้าอกแล้วสอดมือขวาควายได้มือจับ
- เท้า : ยืนด้วยเท้าขวาเท้าซ้ายกระดกไปด้านหลังแล้ววางลงกับพื้นหมุนรอบตัวเอง
หนึ่งรอบ
- ทิศ : นักแสดงแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คนหันหน้าเข้าหากัน

ภาพที่ 4.18 : ทำนั่งพนั๊ก

ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

- คีระชะ : ตรง
- ไหล่ : ตรง
- ลำตัว : หลังตั้ง แอ่นหลังเล็กน้อย
- มือ : มือซ้ายจับซี่เข้าหาตัวเองระดับหน้าอกมือขวาควมมือเข้าควาย
- เท้า : ยืนด้วยเท้าซ้ายเท้าขวานำมาพาดบนเท้าซ้ายย่อตัวลง
- ทิศ : ด้านหน้า

ภาพที่ 4.19 : ท่าโยมือ

ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

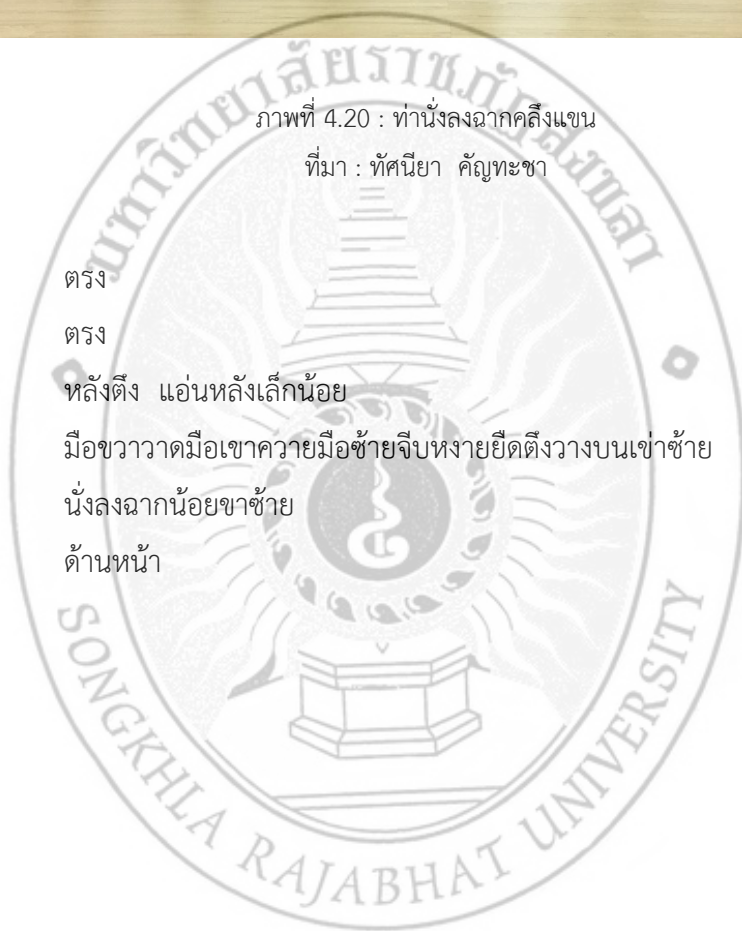
- ศีรษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : หลังตั้ง แอ่นหลังเล็กน้อย
 มือ : มือทั้งสองข้างวาดมือเขาควาง
 เท้า : ยืนด้วยเท้าขวาเท้าซ้ายกระดกไปด้านหลังย่อตัวลงให้หมดเข่า
 ทิศ : ด้านหน้า

ภาพที่ 4.20 : ทำนั่งลงฉากคี่ข้าน

ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

- ศีรษะ : ตรง
- ไหล่ : ตรง
- ลำตัว : หลังตั้ง แอ่นหลังเล็กน้อย
- มือ : มือขวาควมมือขวาควายมือซ้ายจับหงายยึดตั้งวางบนเข่าซ้าย
- เท้า : นั่งลงฉากน้อยขาซ้าย
- ทิศ : ด้านหน้า

ภาพที่ 4.21 : ทำซ้หนอนน้อยด้านซ้าย

ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

- ศีรษะ : ตรง
- ไหล่ : ตรง
- ลำตัว : หลังตั้ง แอ่นหลังเล็กน้อย
- มือ : มือซ้ายวาดมือขวาควายมือขวาจีบวางข้อศอกบนเท้าซ้าย
- เท้า : นั่งซ้หนอนน้อยเท้าซ้าย
- ทิศ : ด้านหน้า

ภาพที่ 4.22 : ทำนั่งโยนมือ

ที่มา : ทัศนียา คัญทะชา

- ศีรษะ : ตรง
- ไหล่ : เอียงขวาเล็กน้อยหน้ามองมือ
- ลำตัว : หลังตั้ง แอ่นหลังเล็กน้อย
- มือ : มือทั้งสองข้างโยนมือจีบไปด้านหลังแล้ววาดมือมาด้านหน้าเป็นมือวง
- เท้า : นั่งคุกเข่าด้านซ้ายกระดกเท้าขวา
- ทิศ : หันด้านขวาของเวที 45 องศา

ภาพที่ 4.23 : ทำขึ้นนอนประยุกต์

ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

- ศิระษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : หลังตั้ง แอ่นหลังเล็กน้อย
 มือ : มือทั้งสองข้างวาดมือเขาควาย
 เท้า : นั่งคุกเข่าด้านขวากระดกเท้าซ้าย
 ทิศ : หันด้านซ้ายของเวที 45 องศา

ภาพที่ 4.24 : ท่านาต 1

ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

- ศิรุษะ : ตรง
- ไหล่ : ตรง
- ลำตัว : หลังตั้ง แอ่นหลังเล็กน้อย
- มือ : มือซ้ายวาดมือทอ้งโรงมือขวาหยิบจีบผ้าห้อยข้างแล้วเปลี่ยนเป็นจีบส่งหลังปฏิบัติ
สลับนับ 8 ครั้ง
- เท้า : นั่งคุกเข่า
- ทิศ : ด้านหน้า

ภาพที่ 4.25 : ท่าขนาด 2

ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

- ศีรษะ : ตรง
- ไหล่ : ตรง
- ลำตัว : หลังตั้ง แอ่นหลังเล็กน้อย
- มือ : มือขวาวาดมือเขาควางมือซ้ายจับหงายบริเวณสะดือปฏิบัติสลับนับ 8 ครั้ง
- เท้า : นั่งยกกันขึ้นเท้าซ้ายวางด้านหน้า
- ทิศ : ด้านหน้า

ภาพที่ 4.26: ทำนาต 3

ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

- ศีรษะ : ตรง
- ไหล่ : ตรง
- ลำตัว : โนมลำตัวมาด้านหน้าเล็กน้อย หลังแอ่น
- มือ : ส่งมือจับทั้งสองข้างไปด้านหลังแล้ววาดมือชนกันระดับสะเอว จากนั้นวาดเป็นวง แล้วแทงมือขึ้นร่ำหาพวงมาลา ปฏิบัติ 2 ชุด
- เท้า : ยืนเท้าขวาเท้าซ้ายวางหลังย่อตัวลงเปิดส้นเท้าหลัง
- ทิศ : ด้านหน้า

ภาพที่ 4.27: ทำนาต 4

ที่มา : ทัศนียา คัญทะชา

- ศีรษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : โนมลำตัวมาด้านหน้าเล็กน้อย หลังแอ่น
 มือ : มือขวาแตะหน้าอกมือซ้ายทอ้งโรง
 เท้า : ยืนเท้าชิดย่อตัวลง
 ทิศ : ด้านหน้า

4.2.3.3 การออกแบบการแสดงโนราชุด “จินตภาพโนราคลองแดน” ช่วงที่ 2

การออกแบบการแสดงโนราชุด “จินตภาพโนราคลองแดน” ซึ่งเป็นช่วงที่รำประกอบการร้องบททำนองเพลงทับเพลงโทน โดยใช้บทโนราคลองแดนที่ประพันธ์ขึ้นใหม่เพื่อออกแบบท่ารำ โดยในการแสดงช่วงนี้มีขั้นตอนการออกแบบดังนี้

(1) การฝึกการร้องบทโนราคลองแดน

การออกแบบท่ารำการแสดงโนราชุด “จินตภาพโนราคลองแดน” ในช่วงที่ 2 เริ่มจากการฝึกการร้องบทโนราคลองแดน เพราะการรำประกอบบทร้องนักแสดงต้องจำบทร้องได้ ถึงจะสามารถรำได้ บทโนราคลองแดน ซึ่งเป็นบทที่ประพันธ์ขึ้นใหม่ เป็นกลอนแปดจำนวน 6 บท ใช้ทำนองเพลงทับเพลงโทนประกอบการร้องบท นักแสดงต้นแบบทั้ง 8 คนจะต้องฝึกการร้องบทโนราคลองแดนเป็นขั้นตอนแรก โดยเริ่มฝึกจากอ่านให้นักแสดงฟังทีละวรรคและให้นักแสดงต้นแบบอ่านตาม เพื่อความเข้าใจการใช้คำในการร้องบททำนองเพลงทับเพลงโทน จากนั้นฝึกการร้องบททีละวรรค โดยยังไม่ใช้ดนตรีประกอบ ฝึกแบบนี้จนกว่านักแสดงต้นแบบสามารถร้องจำบทได้ จากนั้นฝึกการร้องบทพร้อมกับการบรรเลงดนตรี

(2) การออกแบบท่ารำประกอบบทร้อง

การออกแบบท่ารำประกอบบทร้องโนราคลองแดน ซึ่งได้กำหนดแนวคิดในการออกแบบท่ารำเป็นจินตภาพประกอบการร้องบทในทำนองเพลงทับเพลงโทน โดยได้แนวคิดนี้มาจากการวิเคราะห์รูปแบบการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดนตั้งแต่เริ่มเปิดตลาดเมื่อปี 2552 จนถึงปี 2559 ประเด็นที่นำมาใช้ประกอบการออกแบบท่ารำ คือ

(2.1) รูปแบบการแสดงโนราทั้งหมด 6 รูปแบบที่ปรากฏในตลาดริมน้ำคลองแดน เป็นการรำโนราทั่วไปซึ่งสามารถหาชมได้ง่ายในภาคใต้

(2.2) ชุมชนคลองแดนไม่มีศิลปินโนราหรือครูโนราในชุมชนที่สามารถถ่ายทอดท่ารำโนราให้กับนักเรียนในชุมชนได้ นักแสดงได้รับการถ่ายทอดจากวิทยากรจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งหากงบประมาณการถ่ายทอดหมดโดยที่นักเรียนยังไม่สามารถรำโนราได้อย่างชำนาญลีลาท่ารำโนราจะไม่ได้มาตรฐาน ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของชุมชนหากนักท่องเที่ยวถ่ายภาพและนำมาลงโซเชียลมีเดีย (Facebook)

(2.3) ความนิยมของคนในยุคปัจจุบันที่ชอบการถ่ายภาพลงโซเชียลมีเดีย (Facebook)

จากประเด็นดังกล่าวทั้งสามประเด็น ผู้วิจัยจึงได้ออกแบบท่ารำโนราในช่วงที่ 2 ซึ่งเป็นการรำประกอบการร้องบททำนองเพลงทับเพลงโทนให้มีลักษณะเป็นการตีท่ารำเป็น

จินตภาพตามบทร้อง เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวที่มาชมการแสดงโนราชชุดนี้ได้ประโยชน์ 3 อย่าง คือ ได้รับความบันเทิง ได้ทราบประวัติความเป็นมาของชุมชนผ่านบทร้องโนราคลองแดน และได้ถ่ายภาพทำรำที่สวยงาม การออกแบบทำรำในช่วงที่ 2 เป็นลักษณะจินตภาพทั้งหมด 24 ภาพ โดยมีรายละเอียดทำรำที่ออกแบบขึ้นใหม่ดังนี้

บทร้อง : คลองแดนคือลำคลองที่สำคัญ

อธิบายทำรำ : นักแสดงทั้ง 8 คน รำเหมือนกัน

ภาพที่ 4.28: ทำรำจินตภาพโนราคลองแดน 1

ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

- ศีรษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : โนมลำตัวไปด้านหน้าเล็กน้อย หลังแอ่น
 มือ : ตั้งตรงระดับสะเอว ขนานกับพื้น แขนมือทั้งสองข้างตั้งตรง
 เท้า : ยืนไขว้เท้าซ้ายเท้าขวาวางหลังเปิดส้น ย่อเข่าลง
 ทิศ : ด้านหน้าเวที

บทร้อง : เป็นสายน้ำแบ่งกันเมืองทั้งสอง

อธิบายท่ารำ : แบ่งนักแสดงออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน ใช้ท่ารำแยกออกเป็นสองฝั่ง

ภาพที่ 4.29 : ท่ารำจินตภาพโนราคลองแดน 2

ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

นักแสดงคนที่ 1 และ 8

ศีรษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : ตรง
 มือ : มือทั้งสองวาดเป็นวงระดับหน้าอก
 เท้า : ยืนตรงเท้าชิดกัน
 ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

นักแสดงคนที่ 2 และ 7

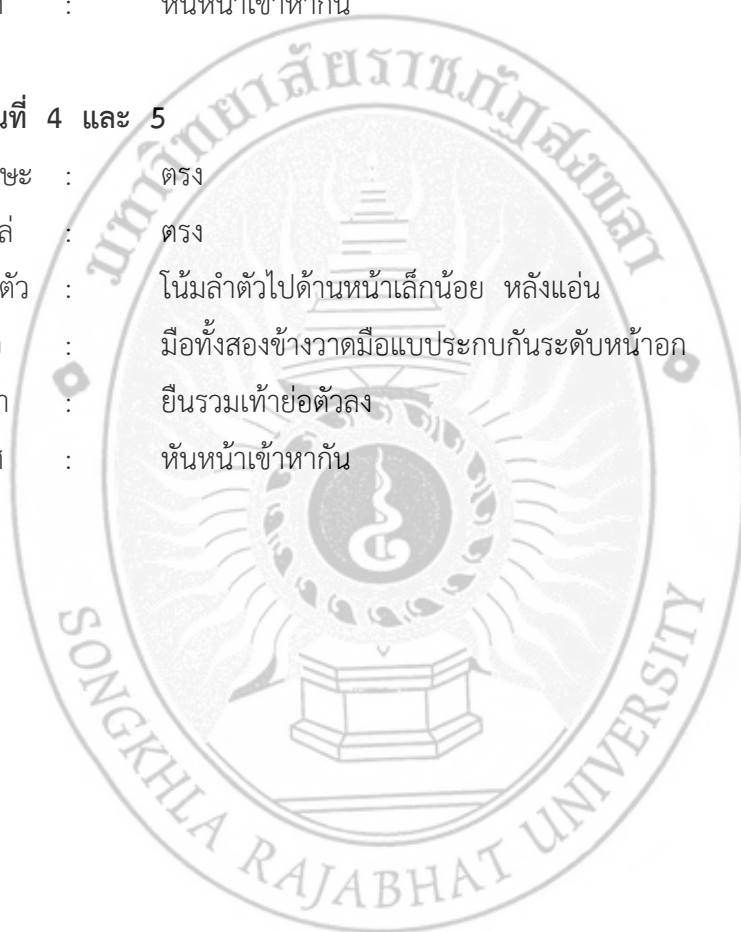
ศีรษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : ลำตัวไปด้านหน้าเล็กน้อย หลังแอ่น
 มือ : มือทั้งสองวาดเป็นวงระดับหน้าอก
 เท้า : คนที่ 2 ยืนไขว้เท้าซ้ายเท้าขวาวางหลังเปิดส้นเท้า ย่อเข่าลง
 ส่วนคนที่ 7 ปฏิบัติสลับ
 ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

นักแสดงคนที่ 3 และ 6

ศีรษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : ลำตัวตรง แอ่นหลังเล็กน้อย
 มือ : มือทั้งสองวาดเป็นวงระดับหน้าอก
 เท้า : นั่งลงตั้งฉากน้อยเท้าขวา
 ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

นักแสดงคนที่ 4 และ 5

ศีรษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : โนมลำตัวไปด้านหน้าเล็กน้อย หลังแอ่น
 มือ : มือทั้งสองข้างวาดมือแบประกบกันระดับหน้าอก
 เท้า : ยืนรวมเท้าย่อตัวลง
 ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

บทร้อง : เมืองนครเมืองสงขลานครินทร์เมืองนง

อธิบายท่ารำ : แบ่งนักแสดงออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน

ภาพที่ 4.30: ท่ารำจินตภาพโนราคลองแดน 3

ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

นักแสดงกลุ่มที่ 1 : 4 คนด้านขวาของเวที

ศีรษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : หลังตึงแอ่นหลังเล็กน้อย
 มือ : มือทั้งสองข้างวาดมือเป็นวงระดับหน้าอก
 เท้า : นั่งยกกันขึ้นเท้าขวาวางไปด้านหน้าตั้งฉาก
 ทิศ : ด้านหน้าเวที

นักแสดงกลุ่มที่ 2 : 4 คนด้านซ้ายของเวที

ศีรษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : โน้มลำตัวไปข้างหน้า แอ่นหลังเล็กน้อย
 มือ : มือทั้งสองข้างประกบปลายนิ้วระดับหน้าผาก
 เท้า : ยืนด้วยเท้าขวาเท้าซ้ายวางหลังย่อตัวลงเปิดส้นเท้าหลัง
 ทิศ : ด้านหน้าเวที

บทร้อง : สามลำคลองไหลพบบรรจบกัน

อธิบายท่ารำ : แบ่งนักแสดงออกเป็น 3 กลุ่ม ตั้งภาพ

ภาพที่ 4.31: ท่ารำจินตภาพโนราคลองแดน 4

ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

นักแสดงกลุ่มที่ 1 : นักแสดง 3 คนด้านซ้ายของเวที

นักแสดงคนที่ 1

- ศีรษะ : ก้มหน้ามองมือเล็กน้อย
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : โน้มลำตัวไปข้างหน้า แอ่นหลังเล็กน้อย
 มือ : มือทั้งสองข้างแบตะแคงมือทำเป็นลำคลอง
 เท้า : นั่งลงฉากน้อยเข้าขวา
 ทิศ : หันหน้าด้านซ้าย 45 องศา

นักแสดงคนที่ 2

- ศีรษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : โน้มตัวไปข้างหน้า แอ่นหลัง
 มือ : มือซ้ายเก็บนิ้วก้อยกับหัวแม่มือมือซ้ายแบมือตะข้อมือขวา
 เท้า : ยืนด้วยเท้าขวาเท้าซ้ายวางหลัง
 ทิศ : ด้านหน้า

นักแสดงคนที่ 3 : ปฏิบัติเหมือนนักแสดงคนที่ 1 แต่สลับด้าน

นักแสดงกลุ่มที่ 2 : นักแสดง 2 คน กลางเวที

นักแสดงคนที่ 4

- ศีรษะ : ก้มหน้ามองมือเล็กน้อย
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : หลังตึงแอ่นหลังเล็กน้อย
 มือ : มือทั้งสองข้างแบตะแคงมือทำเป็นลำคดอง
 เท้า : ยืนด้วยเท้าขวาเท้าซ้ายวางหลังย่อตัวลงเปิดส้นเท้าหลัง
 ทิศ : หันหน้าไปด้านขวาของเวที

นักแสดงคนที่ 5 : ปฏิบัติเหมือนนักแสดงคนที่ 4 แต่สลับด้าน

นักแสดงกลุ่มที่ 3 : นักแสดง 3 คนด้านขวาของเวที

นักแสดงคนที่ 6

- ศีรษะ : ก้มหน้ามองมือเล็กน้อย
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : โน้มลำตัวไปข้างหน้า แอ่นหลังเล็กน้อย
 มือ : มือทั้งสองข้างจับส่งไปด้านหลังแล้ววาดข้อมือชนกันระดับสะเอวแบมือ
 เท้า : นั่งลงฉากน้อยเข้าขวา
 ทิศ : หันหน้าด้านซ้าย 45 องศา

นักแสดงคนที่ 7

- ศีรษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : โน้มตัวไปข้างหน้า แอ่นหลัง
 มือ : มือซ้ายเก็บนิ้วก้อยกับหัวแม่มือมือซ้ายแบมือแตะข้อมือขวา
 เท้า : ยืนด้วยเท้าขวาเท้าซ้ายวางหลังเปิดส้นเท้าหลัง
 ทิศ : ด้านหน้า

นักแสดงคนที่ 8 : ปฏิบัติเหมือนนักแสดงคนที่ 6 แต่สลับด้าน

บทร้อง : ครั้งเก่าเรารุ่งเรืองเรื่องค้าขาย

อธิบายท่ารำ : รำเหมือนกันทั้ง 8 คน

ภาพที่ 4.32: ท่ารำจินตภาพโนราคลองแดน 5

ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

- ศิระษะ : ตรง
- ไหล่ : ตรง
- ลำตัว : โนมลำตัวไปด้านหน้า แอนหลังเล็กน้อย
- มือ : มือทั้งสองข้างวาดมือเขาควาย
- เท้า : ยืนด้วยเท้าขวากระดกเท้าซ้ายไปหลัง ย่อเข่าลง
- ทิศ : ด้านหน้าเวที

บทร้อง : คนไกลไกลใช้ชีวิตอย่างสุขสันต์

อธิบายท่ารำ : รำเหมือนกันทั้ง 8 คน

ภาพที่ 4.33: ท่ารำจินตภาพโนราคลองแดน 6

ที่มา : ทัศนียา คัญทะชา

- ศีรษะ : ตรง
- ไหล่ : ตรง
- ลำตัว : ลำตัวตรงแอ่นหลังเล็กน้อย
- มือ : มือทั้งสองข้างไขว้มือประสานไว้บริเวณหน้าอก
- เท้า : ยืนด้วยเท้าขวาเท้าซ้ายวางหลังเปิดส้นเท้าหลัง
- ทิศ : ด้านหน้าเวที

บทร้อง : เดินทางตามลำคลองกันทุกวัน

อธิบายท่ารำ : แบ่งนักแสดงออกเป็น 2 กลุ่ม ตั้งภาพ

ภาพที่ 4.34: ท่ารำจินตภาพโนราคลองแดน 7

ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

นักแสดงกลุ่มที่ 1 : นักแสดง 4 คนทางด้านซ้ายของเวที

ศีรษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : โนมลำตัวไปด้านหน้าเล็กน้อย แอ่นหลัง
 มือ : มือซ้ายแตะหน้าอกมือขวาทอ้งโรง
 เท้า : ยืนรวมเท้าย่อตัวลงพร้อมกับเก็บเท้าไปทางซ้าย
 ทิศ : ด้านหน้าเวที

นักแสดงกลุ่มที่ 2 : นักแสดง 4 คนทางด้านขวาของเวที

ศีรษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : โนมลำตัวไปด้านหน้าเล็กน้อย แอ่นหลัง
 มือ : มือขวาแตะหน้าอกมือซ้ายทอ้งโรง
 เท้า : ยืนรวมเท้าย่อตัวลงพร้อมกับเก็บเท้าไปทางขวา
 ทิศ : ด้านหน้าเวที

บทร้อง : เชื่อมสัมพันธ์พี่น้องสองเมืองใหญ่

อธิบายท่ารำ : แบ่งนักแสดงออกเป็น 2 กลุ่ม ตั้งภาพ

ภาพที่ 4.35: ท่ารำจินตภาพโนราคลองแดน 8

ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

นักแสดงกลุ่มที่ 1 : นักแสดง 4 คนทางด้านซ้ายของเวที

ศิระษะ	: ตรง
ไหล่	: ตรง
ลำตัว	: โนมลำตัวไปด้านหน้าเล็กน้อย แอ่นหลัง
มือ	: มือซ้ายแตะสะเอวของนักแสดงคนถัดไปมือขวาควมมือขวาควาย
เท้า	: ยืนด้วยเท้าขวาเท้าซ้ายวางหลังเปิดสันเท้าหลัง
ทิศ	: ด้านหน้าเวที

นักแสดงกลุ่มที่ 2 : นักแสดง 4 คนทางด้านขวาของเวที

ศิระษะ	: ตรง
ไหล่	: ตรง
ลำตัว	: โนมลำตัวไปด้านหน้าเล็กน้อย แอ่นหลัง
มือ	: มือขวาแตะสะเอวของนักแสดงคนถัดไปมือซ้ายควมมือขวาควาย
เท้า	: ยืนด้วยเท้าขวาเท้าซ้ายวางหลังเปิดสันเท้าหลัง
ทิศ	: ด้านหน้าเวที

บทร้อง : คลองระโนดคลองชะอวดคลองปากพนัง

อธิบายท่ารำ : ท่านี้แบ่งนักแสดงออกเป็น 3 กลุ่ม ตั้งภาพ

ภาพที่ 4.36: ท่ารำจินตภาพโนราคลองแดน 9

ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

กลุ่มที่ 1 : นักแสดงที่ 1 ทางซ้ายของเวทีและนักแสดงคนที่ 8 ทางขวาของเวที

นักแสดงคนที่ 1

ศิระษะ :	ตรง
ไหล่ :	ตรง
ลำตัว :	ยียดหลังตรงแอ่นหลังเล็กน้อย
มือ :	มือขวารำท่าพาลามือซ้ายวาดมือเป็นวงกลมระดับหน้าอก
เท้า :	นั่งลงฉากน้อยทางขวา
ทิศ :	ด้านหน้าเวที

นักแสดงคนที่ 8

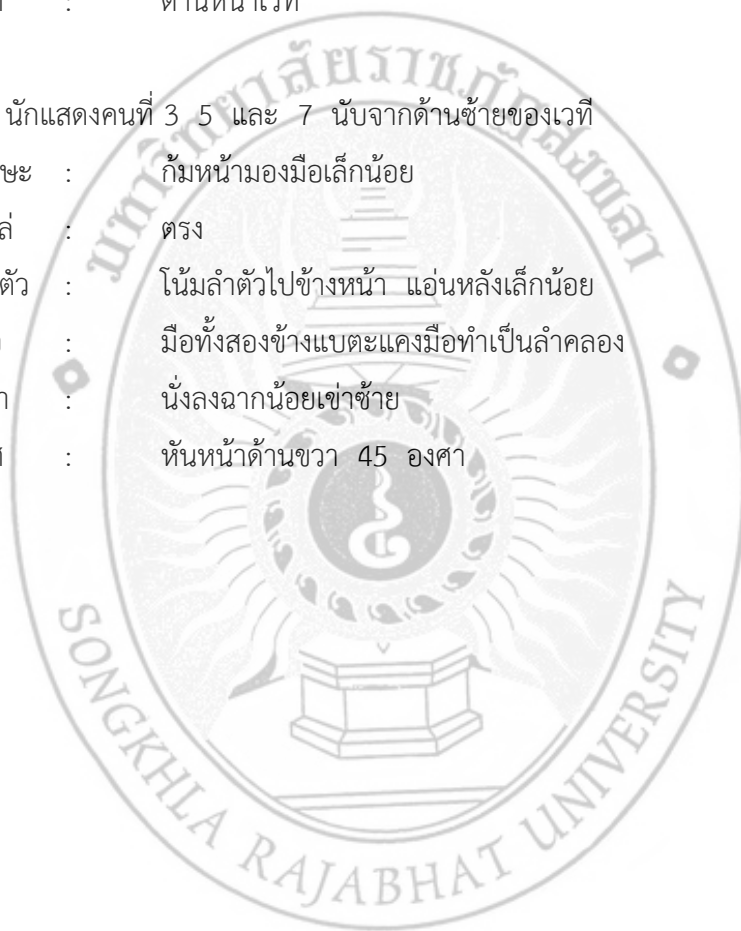
ศิระษะ :	ตรง
ไหล่ :	ตรง
ลำตัว :	ยียดหลังตรงแอ่นหลังเล็กน้อย
มือ :	มือซ้ายรำท่าพาลามือขวาวาดมือเป็นวงกลมระดับหน้าอก
เท้า :	นั่งลงฉากน้อยทางซ้าย
ทิศ :	ด้านหน้าเวที

กลุ่มที่ 2 : นักแสดงคนที่ 2 4 และ 6 นับจากซ้าย

- ศีรษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : โนมลำตัวไปด้านหน้าเล็กน้อย หลังแอ่น
 มือ : ตั้งตรงระดับสะเอว ขนานกับพื้น แขนมือทั้งสองข้างตั้งตรง
 เท้า : ยืนไขว้เท้าซ้ายเท้าขวาวางหลังเปิดส้น ย่อเข่าลง
 ทิศ : ด้านหน้าเวที

กลุ่มที่ 3 : นักแสดงคนที่ 3 5 และ 7 นับจากด้านซ้ายของเวที

- ศีรษะ : ก้มหน้ามองมือเล็กน้อย
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : โนมลำตัวไปข้างหน้า แอ่นหลังเล็กน้อย
 มือ : มือทั้งสองข้างแบตะแคงมือทำเป็นลำคลอง
 เท้า : นั่งลงจากน้อยเข้าซ้าย
 ทิศ : หันหน้าด้านขวา 45 องศา

บทร้อง : มีห้องแถวแนวตั้งริมน้ำใส

อธิบายท่ารำ : รำเหมือนกันทั้ง 8 คน

ภาพที่ 4.37: ท่ารำจินตภาพโนราดลองแดน 10

ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

- ศีรษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : หลังตั้ง แอ่นหลังเล็กน้อย
 มือ : มือทั้งสองข้างประกบปลายนิ้วระดับหน้าผาก
 เท้า : ยืนด้วยเท้าซ้ายเท้าขวานำมาพาดบนเท้าซ้ายย่อตัวลง
 ทิศ : ด้านหน้า

บทร้อง : สามคลองสองเมืองเรื่องวิไล

อธิบายท่ารำ : ทำนี้แบ่งนักแสดงออกเป็น 3 กลุ่ม

ภาพที่ 4.38: ท่ารำจินตภาพโนราคลองแดน 11

ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

กลุ่มที่ 1 : นักแสดงที่ 1 – 3 จากทางซ้ายมือของเวที

นักแสดงคนที่ 1 : นักแสดงคนที่ 1 นับจากซ้ายมือ

ศีรษะ : ก้มหน้ามองมือเล็กน้อย

ไหล่ : ตรง

ลำตัว : โน้มลำตัวไปข้างหน้า แอนหลังเล็กน้อย

มือ : มือทั้งสองข้างแบตะแคงมือทำเป็นลำคลอง

เท้า : นั่งลงฉากน้อยเข้าขวา

ทิศ : หันหน้าด้านซ้าย 45 องศา

นักแสดงคนที่ 2 : นักแสดงคนที่ 2 นับจากซ้ายมือ

ศีรษะ : ตรง

ไหล่ : ตรง

ลำตัว : โน้มลำตัวไปด้านหน้าเล็กน้อย หลังแอน

มือ : ตั้งตรงระดับสะเอว ขนานกับพื้น แบนมือทั้งสองข้างตั้งตรง

เท้า : ยืนไขว้เท้าซ้ายเท้าขวาวางหลังเปิดสัน ย่อเข่าลง

ทิศ : ด้านหน้าเวที

นักแสดงคนที่ 3 : นักแสดงคนที่ 3 นับจากซ้ายมือ ปฏิบัติเหมือนนักแสดงคนที่ 1 แต่สลับด้าน

กลุ่มที่ 2 : นักแสดงที่ 4 – 6 จากทางซ้ายมือของเวที

นักแสดงคนที่ 4 : นักแสดงคนที่ 4 นับจากซ้ายมือ

ศีรษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : ยึดหลังตั้ง แอ่นหลัง
 มือ : มือขวาวาดมือเขาควางมือซ้ายจับยึดแขนตั้งวางบนเข่าซ้าย
 เท้า : ยืนลงฉาก
 ทิศ : ด้านหน้าเวที

นักแสดงคนที่ 5 : นักแสดงคนที่ 5 นับจากซ้ายมือ

ศีรษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : ยึดหลังตั้ง แอ่นหลัง
 มือ : มือทั้งสองข้างวาดมือเขาควาง
 เท้า : ยืนรวมเท้า
 ทิศ : ด้านหน้าเวที

นักแสดงคนที่ 6 : นักแสดงคนที่ 6 นับจากซ้ายมือ ปฏิบัติเหมือนนักแสดงคนที่ 4 แต่สลับด้าน

กลุ่มที่ 3 : นักแสดงที่ 7 และ 8 จากทางซ้ายมือของเวที

ศีรษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : ยึดหลังตั้ง แอ่นหลัง
 มือ : มือทั้งสองข้างวาดเป็นวงระดับหน้าอก
 เท้า : ยืนเท้าขวาเท้าซ้ายวางหลังย่อตัวลงเปิดสันเท้าหลัง
 ทิศ : ด้านหน้าเวที

บทร้อง : ชนชาวพุทธสุขใจไหว้พระทอง

อธิบายท่ารำ : รำเหมือนกันทั้ง 8 คน

ภาพที่ 4.39 : ท่ารำจินตภาพโนราคองแดน 12

ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

- ศีรษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : ยึดหลังตรง
 มือ : มือทั้งสองข้างไหว้
 เท้า : ยืนรวมเท้ายึดเข้าตรง
 ทิศ : ด้านหน้าเวที

บทร้อง : สะพานไม้ทอดยาวข้ามสองฝั่ง

อธิบายท่ารำ : ท่ารำนี้แบ่งนักแสดงออกเป็น 3 กลุ่ม ดังภาพ

ภาพที่ 4.40 : ท่ารำจินตภาพโนราคลองแดน 13

ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

กลุ่มที่ 1 : นักแสดงที่ 1 – 3 จากทางซ้ายมือของเวที

นักแสดงคนที่ 1-3

ศีรษะ : ตรง

ไหล่ : ตรง

ลำตัว : โน้มตัวไปด้านหน้าเล็กน้อย

มือ : มือซ้ายยื่นไปแตะปากคนข้างหน้าแขนตั้งมือขวาควมมือขวาควาย

เท้า : ยืนรวมเท้าย่อตัวลง

ทิศ : หันหน้าไปทางด้านซ้ายของเวที

กลุ่มที่ 2 : นักแสดงที่ 4 – 5 จากทางซ้ายมือของเวที

นักแสดงคนที่ 4

- ศีรษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : โน้มตัวไปด้านหน้าเล็กน้อย
 มือ : มือซ้ายยื่นไปจับข้อศอกนักแสดงคนที่ 5 มือขวาจับข้อศอกของตนเองมือ
 เท้า : ยืนรวมเท้าย่อตัวลง
 ทิศ : หันหน้าไปทางด้านซ้ายของเวที

นักแสดงคนที่ 5

- ศีรษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : โน้มตัวไปด้านหน้าเล็กน้อย
 มือ : มือขวายื่นไปจับข้อศอกนักแสดงคนที่ 4 มือซ้ายจับข้อศอกของตนเองมือ
 เท้า : ยืนรวมเท้าย่อตัวลง
 ทิศ : หันหน้าไปทางด้านซ้ายของเวที

กลุ่มที่ 3 : นักแสดงที่ 6 – 8 จากทางซ้ายมือของเวที

- ศีรษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : โน้มตัวไปด้านหน้าเล็กน้อย
 มือ : มือขวายื่นไปแตะบ่าคนข้างหน้าแขนตั้งมือซ้ายวาดมือเขาควาย
 เท้า : ยืนรวมเท้าย่อตัวลง
 ทิศ : หันหน้าไปทางด้านขวาของเวที

บทร้อง : ผู้คนนั่งขวายซ้ายไม่เศร้าหมอง

อธิบายท่ารำ : ทำนี้แบ่งนักแสดงออกเป็น 2 กลุ่ม ดังภาพ

ภาพที่ 4.41: ท่ารำจินตภาพโนราดลองแดน 14

ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

กลุ่มที่ 1 : นักแสดงที่ 1 – 4 จากทางซ้ายมือของเวที

ศีรษะ : ตรง

ไหล่ : ตรง

ลำตัว : ยึดหลังตรงแอ่นหลังเล็กน้อย

มือ : มือซ้ายยื่นไปแตะหน้าอกมือขวาวาดมือทอ้งโรงสายมือเล็กน้อย

เท้า : ยืนด้วยเท้าขวาเท้าซ้ายพาดบริเวณเข้าขวาเข็ดปลายเท้าย่อตัวลง

ทิศ : หันหน้าด้านหน้าเวที

กลุ่มที่ 2 : นักแสดงที่ 5 – 8 จากทางซ้ายมือของเวที

ศีรษะ : ตรง

ไหล่ : ตรง

ลำตัว : ยึดหลังตรงแอ่นหลังเล็กน้อย

มือ : มือขวายื่นไปแตะหน้าอกมือซ้ายวาดมือทอ้งโรงสายมือเล็กน้อย

เท้า : ยืนด้วยเท้าซ้ายเท้าขวาพาดบริเวณเข้าซ้ายเข็ดปลายเท้าย่อตัวลง

ทิศ : หันหน้าด้านหน้าเวที

บทร้อง : ชิมขนมพื้นบ้านร้านริมคลอง

อธิบายท่ารำ : ท่ารำนี้แบ่งนักแสดงออกเป็น 2 กลุ่ม ดังภาพ

ภาพที่ 4.42: ท่ารำจินตภาพโนราคลองแดน 15

ที่มา : ศศินิยา คัญทะชา

กลุ่มที่ 1 : นักแสดงที่ 1 – 4 จากทางซ้ายมือของเวที

- ศีรษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : ยึดหลังตรงแอ่นหลังเล็กน้อย
 มือ : มือซ้ายแบ่มือหงายฝ่ามือบริเวณหน้าอกมือขวาจับคว่ำระดับปาก
 เท้า : ยืนด้วยเท้าขวาเท้าซ้ายพาดบริเวณเข่าขวาเชิดปลายเท้าย่อตัวลง
 ทิศ : หันหน้าด้านหน้าเวที

กลุ่มที่ 2 : นักแสดงที่ 5 – 8 จากทางซ้ายมือของเวที

- ศีรษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : ยึดหลังตรงแอ่นหลังเล็กน้อย
 มือ : มือขวาแบ่มือหงายฝ่ามือบริเวณหน้าอกมือซ้ายจับคว่ำระดับปาก
 เท้า : ยืนด้วยเท้าซ้ายเท้าขวาพาดบริเวณเข่าซ้ายเชิดปลายเท้าย่อตัวลง
 ทิศ : หันหน้าด้านหน้าเวที

บทร้อง : สายตามองโนราน่าชื่นชม

อธิบายท่ารำ : ท่ารำนี้รำแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังภาพ

ภาพที่ 4.43: ท่ารำจินตภาพโนรากลองแดน 16

ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

กลุ่มที่ 1 : นักแสดงที่ 1 – 4 จากทางซ้ายมือของเวที

- ศิระษะ : เอียงทางขวาเล็กน้อย
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : ยึดหลังตรงเอนไปหลังเล็กน้อย
 มือ : มือขวาแบมือป้องหน้าระดับหน้าผากมือซ้ายวาดมือเขาควาง
 เท้า : นั่งยกกันขึ้นขาตั้งฉาก
 ทิศ : หันหน้าไปทางขวาของเวที 45 องศา

กลุ่มที่ 1 : นักแสดงที่ 5 – 8 จากทางซ้ายมือของเวที

นักแสดงคนที่ 5

- ศิระษะ : เอียงทางขวาเล็กน้อย
 ไหล่ : กดไหล่ขวาเล็กน้อย
 ลำตัว : ยึดหลังตรงเอนไปหลังเล็กน้อย
 มือ : มือขวาวาดมือเขาควางมือซ้ายจับหางแขนตั้งวางมือบนสันเท้าขวา
 เท้า : ยืนเท้าขวายกเท้าซ้ายเฉียงไปด้านข้าง 45 องศาเชิดปลายเท้าขึ้นพร้อมย่อตัวลงให้หมดเข่า
 ทิศ : หน้าเวที

นักแสดงคนที่ 6

ศิระษะ :	ตรง
ไพล่ :	ตรง
ลำตัว :	ยึดหลังตั้งแอ่นหลังเล็กน้อย
มือ :	มือขวาวาดมือเขาควางมือซ้ายจับหางแขนตั้งวางมือบนเข่าซ้าย
เท้า :	ยืนด้วยเท้าซ้ายเท้าขวากระดกเท้าไขว้เท้าไปด้านซ้ายย่อตัวลงหมุดเข่า
ทิวศ :	หน้าเวที

นักแสดงคนที่ 7

ศิระษะ :	ตรง
ไพล่ :	ตรง
ลำตัว :	ยึดหลังตั้งแอ่นหลังเล็กน้อย
มือ :	มือทั้งสองข้างวาดมือเขาควาง
เท้า :	ยืนลงฉาก
ทิวศ :	หน้าเวที

นักแสดงคนที่ 8

ศิระษะ :	เอียงซ้ายเล็กน้อย
ไพล่ :	กอดไหล่ซ้ายเล็กน้อย
ลำตัว :	ยึดหลังตั้งแอ่นหลังเล็กน้อย
มือ :	มือขวาวาดมือเขาควางมือซ้ายจับวางข้อศอกลงบนเท้าซ้าย
เท้า :	นั่งชี้หนอนน้อยขาซ้าย
ทิวศ :	หน้าเวที

บทร้อง : คู่วิถีชีวิตซิมของกิน

อธิบายท่ารำ : ท่ารำนี้รำแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังภาพ

ภาพที่ 4.44: ท่ารำจินตภาพโนราคลองแดน 17

ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

กลุ่มที่ 1 : นักแสดงที่ 1 – 4 จากทางซ้ายมือของเวที

- ศีรษะ : เอียงศีรษะทางขวาเล็กน้อย
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : ยึดหลังตรงเอนลำตัวไปด้านหลังเล็กน้อย
 มือ : มือขวาแตะหน้าอกมือซ้ายกวาดนิ้วชี้จากกลางหน้าอกไปด้านข้าง
 เท้า : นั่งยกกันขึ้นขาตั้งฉาก
 ทิศ : หันหน้าด้านหน้าเวที

กลุ่มที่ 2 : นักแสดงที่ 5 – 8 จากทางซ้ายมือของเวที

- ศีรษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : ยึดหลังตรงแอ่นหลังเล็กน้อย
 มือ : มือขวาแบ่มือหงายฝ่ามือบริเวณหน้าอกมือซ้ายจับคว่ำระดับปาก
 เท้า : ยืนด้วยเท้าซ้ายเท้าขวาพาดบริเวณเข่าซ้ายเข็ดปลายเท้าย่อตัวลง
 ทิศ : หันหน้าด้านหน้าเวที

บทร้อง : มองศาสตร์ศิลป์พื้นบ้านงามสุขสม

อธิบายท่ารำ : ท่ารำนี้แบ่งนักแสดงออกเป็น 2 กลุ่ม ดังภาพ

ภาพที่ 4.45: ท่ารำจินตภาพโนราคลองแดน 18

ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

กลุ่มที่ 1 : นักแสดงที่ 1 – 4 จากทางซ้ายมือของเวที

- ศิระษะ : เอียงศิระษะทางขวาเล็กน้อย
- ไหล่ : ตรง
- ลำตัว : ยึดหลังตั้งแอ่นหลังเล็กน้อย
- มือ : มือขวาจับปรกข้างมือซ้ายท่อนโรง
- เท้า : ยืนด้วยเท้าขวาเท้าซ้ายกระดกไปหลังย่อตัวลงหมดเข้า
- ทิศ : หันหน้าด้านหน้าเวที

กลุ่มที่ 2 : นักแสดงที่ 5 – 8 จากทางซ้ายมือของเวที

- ศิระษะ : ตรง
- ไหล่ : ตรง
- ลำตัว : ยึดหลังตรงแอ่นหลังเล็กน้อย
- มือ : มือขวาแตะหน้าอกมือซ้ายแขงมือวาดขึ้นเขาควาย
- เท้า : ยืนรวมเท้าย่อตัวลงหมดเข้า
- ทิศ : หันหน้าด้านหน้าเวที

บทร้อง : เรือลำน้อยล่องธาราผ่าทิวลม

อธิบายท่ารำ : ท่ารำนี้นักแสดงต่อกันเป็นเรือ ลักษณะท่ารำจะรำเหมือนกันเป็นคู่

ภาพที่ 4.46: ท่ารำจินตภาพโนราคลองแดน 29

ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

นักแสดงคนที่ 1 และ 8

ศีรษะ :	ตรง
ไหล่ :	ตรง
ลำตัว :	ยึดลำตัวตรงแอ่นหลังเล็กน้อย
มือ :	คนที่ 1 มือขวาวาดมือเขาควางมือซ้ายยื่นไปแตะหลังคนที่ 2 คนที่ 8 มือซ้ายวาดมือเขาควางมือขวายื่นไปแตะหลังคนที่ 7
เท้า :	ยื่นตรงเท้าชิดกัน
ทิศ :	หันหน้าด้านหน้าเวที

นักแสดงคนที่ 2 และ 7

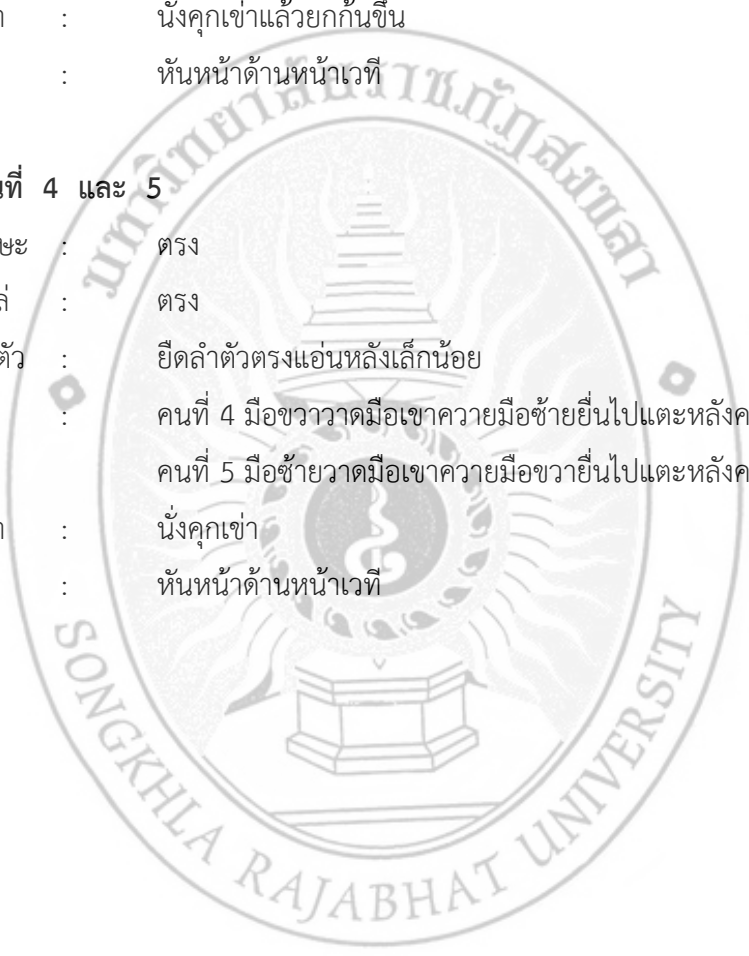
ศีรษะ :	ตรง
ไหล่ :	ตรง
ลำตัว :	ยึดลำตัวตรงแอ่นหลังเล็กน้อย
มือ :	คนที่ 2 มือขวาวาดมือเขาควางมือซ้ายยื่นไปแตะหลังคนที่ 3 คนที่ 7 มือซ้ายวาดมือเขาควางมือขวายื่นไปแตะหลังคนที่ 6
เท้า :	ยื่นรวมเท้าย่อเข่าลง
ทิศ :	หันหน้าด้านหน้าเวที

นักแสดงคนที่ 3 และ 6

ศีรษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : ยึดลำตัวตรงแอ่นหลังเล็กน้อย
 มือ : คนที่ 3 มือขวาวาดมือเขาควางมือซ้ายยื่นไปตะหลังคนที่ 4
 คนที่ 6 มือซ้ายวาดมือเขาควางมือขวายื่นไปตะหลังคนที่ 5
 เท้า : นั่งคุกเข่าแล้วยกกันขึ้น
 ทิศ : หันหน้าด้านหน้าเวที

นักแสดงคนที่ 4 และ 5

ศีรษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : ยึดลำตัวตรงแอ่นหลังเล็กน้อย
 มือ : คนที่ 4 มือขวาวาดมือเขาควางมือซ้ายยื่นไปตะหลังคนที่ 5
 คนที่ 5 มือซ้ายวาดมือเขาควางมือขวายื่นไปตะหลังคนที่ 4
 เท้า : นั่งคุกเข่า
 ทิศ : หันหน้าด้านหน้าเวที

บทร้อง : ผู้คนชมนั่งเรียงรายชายาวารี

อธิบายท่ารำ : ท่ารำนี้นักแสดง 6 คนต่อกันเป็นเรือ และอีก 2 คนแสดงท่าชายาวารี

ภาพที่ 4.47: ท่ารำจินตภาพโนราคลองแดน 20

ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

นักแสดงคนที่ 2 - 7

ปฏิบัติเหมือนท่าเรือลำน้อยล่องธาราผ่าทิวลม

นักแสดงคนที่ 1 และ 8

ศิระษะ : ตรง

ไหล่ : ตรง

ลำตัว : ยึดลำตัวตรงแอ่นหลังเล็กน้อย

มือ : มือทั้งสองข้างแบมือแยกออกข้างสะเอวแล้วม้วนมือตามจิ้งหะ

เท้า : ลงฉาก

ทิศ : หันหน้าด้านหน้าเวที

บทร้อง : ยินดีต้อนรับผู้สัจจร

อธิบายท่ารำ : ท่ารำนี้ใช้มือเหมือนกันแต่เท้าไม่เหมือนกัน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังภาพ

ภาพที่ 4.48: ท่ารำจินตภาพโนราคลองแดน 21

ที่มา: ทศนียา คัญทะชา

กลุ่มที่ 1 : นักแสดงที่ 1 3 7 และ 8 จากทางซ้ายมือของเวที

ศิระษะ :	ตรง
ไหล่ :	ตรง
ลำตัว :	ยียดหลังตั้งแอ่นหลังเล็กน้อย
มือ :	มือทั้งสองข้างพนมมือไหว้
เท้า :	ยื่นรวมเท้า
ทิศ :	หันหน้าด้านหน้าเวที

กลุ่มที่ 2 : นักแสดงที่ 3 และ 6 จากทางซ้ายมือของเวที

ศิระษะ :	ตรง
ไหล่ :	ตรง
ลำตัว :	ยียดหลังตั้งแอ่นหลังเล็กน้อย
มือ :	มือทั้งสองข้างพนมมือไหว้
เท้า :	นั้งยกกันขึ้น
ทิศ :	หันหน้าด้านหน้าเวที

กลุ่มที่ 3 : นักแสดงที่ 4 และ 5 จากทางซ้ายมือของเวที

- ศีรษะ : ตรง
ไหล่ : ตรง
ลำตัว : ยึดหลังตั้งแอ่นหลังเล็กน้อย
มือ : มือทั้งสองข้างพนมมือไหว้
เท้า : นั่งคุกเข่า
ทิศ : หันหน้าด้านหน้าเวที

บทร้อง : แวะพักผ่อนยามจันทร์ทองงามผ่องศรี

อธิบายท่ารำ : ท่ารำนี้ใช้มือเหมือนกันแต่เท้าไม่เหมือนกัน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังภาพ

ภาพที่ 4.49: ท่ารำจินตภาพโนราคลองแดน 22

ที่มา : ทัศนียา คัญทะชา

กลุ่มที่ 1 : นักแสดงที่ 1 และ 8 จากทางซ้ายมือของเวที

ศิระษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : ยึดหลังตั้งแอ่นหลังเล็กน้อย
 มือ : มือทั้งสองแบมือไขว้กันระดับหน้าอก
 เท้า : นั่งคุกเข่า
 ทิศ : หันหน้าด้านหน้าเวที

กลุ่มที่ 2 : นักแสดงที่ 2 และ 7 จากทางซ้ายมือของเวที

ศิระษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : ยึดหลังตั้งแอ่นหลังเล็กน้อย
 มือ : มือทั้งสองแบมือไขว้กันระดับหน้าอก
 เท้า : คนที่ 2 นั่งยกก้นขึ้นขาขวาตั้งฉาก คนที่ 7 ปฏิบัติสลับด้าน
 ทิศ : หันหน้าด้านหน้าเวที

กลุ่มที่ 3 : นักแสดงที่ 3 และ 6 จากทางซ้ายมือของเวที

- ศิระชะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : ยึดหลังตั้งแอ่นหลังเล็กน้อย
 มือ : มือทั้งสองแบมือไขว่กันระดับหน้าอก
 เท้า : คนที่ 3 ยืนด้วยเท้าขวาเท้าซ้ายวางหลังย่อลงหมดเข้าเปิดสันเท้าหลัง
 คนที่ 6 ปฏิบัติสลับด้าน
 ทิศ : หันหน้าด้านหน้าเวที

กลุ่มที่ 4 : นักแสดงที่ 4 และ 5 จากทางซ้ายมือของเวที

- ศิระชะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : ยึดหลังตั้งแอ่นหลังเล็กน้อย
 มือ : มือทั้งสองแบมือไขว่กันระดับหน้าอก
 เท้า : ยืนรวมเท้า
 ทิศ : หันหน้าด้านหน้าเวที

บทร้อง : ท่านที่มาสุขอารมณ์สมฤดี

อธิบายท่ารำ : ท่ารำนี้ใช้มือเหมือนกันแต่เท้าไม่เหมือนกัน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังภาพ

ภาพที่ 4.50 : ท่ารำจินตภาพโนราคลองแดน 23

ที่มา : ทัศนียา คัญทะชา

กลุ่มที่ 1 : นักแสดงที่ 1 และ 8 จากทางซ้ายมือของเวที

ศีรษะ : ตรง

ไหล่ : ตรง

ลำตัว : ยึดหลังตั้งแอ่นหลังเล็กน้อย

มือ : คนที่ 1 มือซ้ายแตะหน้าอกมือขวาวาดเขาควย คนที่ 8 ปฏิบัติสลับด้าน

เท้า : นั่งคุกเข่า

ทิศ : หันหน้าด้านหน้าเวที

กลุ่มที่ 2 : นักแสดงที่ 2 และ 7 จากทางซ้ายมือของเวที

ศีรษะ : ตรง

ไหล่ : ตรง

ลำตัว : ยึดหลังตั้งแอ่นหลังเล็กน้อย

มือ : คนที่ 2 มือซ้ายแตะหน้าอกมือขวาวาดเขาควย คนที่ 7 ปฏิบัติสลับด้าน

เท้า : คนที่ 2 นั่งยกกันขึ้นขาขวาดั้งจาก คนที่ 7 ปฏิบัติสลับด้าน

ทิศ : หันหน้าด้านหน้าเวที

กลุ่มที่ 3 : นักแสดงที่ 3 และ 6 จากทางซ้ายมือของเวที

- ศิระษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : ยึดหลังตั้งแอ่นหลังเล็กน้อย
 มือ : คนที่ 3 มือซ้ายแตะหน้าอกมือขวาวาดเขาควาง คนที่ 6 ปฏิบัติสลับด้าน
 เท้า : คนที่ 3 ยืนด้วยเท้าขวาเท้าซ้ายวางหลังย่อลงหมดเข้าเปิดสันเท้าหลัง
 คนที่ 6 ปฏิบัติสลับด้าน
 ทิศ : หันหน้าด้านหน้าเวที

กลุ่มที่ 4 : นักแสดงที่ 4 และ 5 จากทางซ้ายมือของเวที

- ศิระษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : ยึดหลังตั้งแอ่นหลังเล็กน้อย
 มือ : คนที่ 4 มือซ้ายแตะหน้าอกมือขวาวาดเขาควาง คนที่ 5 ปฏิบัติสลับด้าน
 เท้า : ยืนรวมเท้า
 ทิศ : หันหน้าด้านหน้าเวที

บทร้อง : สามนทีเสน่ห่งามนามคลองแดน

อธิบายท่ารำ : ท่ารำนี้ใช้มือเหมือนกันแต่เท้าไม่เหมือนกัน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังภาพ

ภาพที่ 4.51: ท่ารำจินตภาพโนราคลองแดน 24

ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

กลุ่มที่ 1 : นักแสดงที่ 1 และ 8 จากทางซ้ายมือของเวที

ศีรษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : ยึดหลังตั้งแอ่นหลังเล็กน้อย
 มือ : คนที่ 1 รำทำเพียงเอวทางซ้าย คนที่ 8 ปฏิบัติสลับด้าน
 เท้า : ยืนรวมเท้า
 ทิศ : หันหน้าด้านหน้าเวที

กลุ่มที่ 2 : นักแสดงที่ 2 และ 7 จากทางซ้ายมือของเวที

ศีรษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : ยึดหลังตั้งแอ่นหลังเล็กน้อย
 มือ : คนที่ 2 รำทำเพียงเอวทางซ้าย คนที่ 7 ปฏิบัติสลับด้าน
 เท้า : คนที่ 2 ยืนด้วยเท้าขวาเท้าซ้ายวางหลังย่อลงหมดเข้าเปิดส้นเท้าหลัง
 คนที่ 7 ปฏิบัติสลับด้าน
 ทิศ : หันหน้าด้านหน้าเวที

กลุ่มที่ 3 : นักแสดงที่ 3 และ 6 จากทางซ้ายมือของเวที

ศิระษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : ยึดหลังตั้งแอ่นหลังเล็กน้อย
 มือ : คนที่ 3 รำท่าเพียงเวยทางซ้าย คนที่ 6 ปฏิบัติสลับด้าน
 เท้า : นั่งยกกันขึ้น
 ทิศ : หันหน้าด้านหน้าเวที

กลุ่มที่ 4 : นักแสดงที่ 4 และ 5 จากทางซ้ายมือของเวที

ศิระษะ : ตรง
 ไหล่ : ตรง
 ลำตัว : ยึดหลังตั้งแอ่นหลังเล็กน้อย
 มือ : คนที่ 4 รำท่าเพียงเวยทางซ้าย คนที่ 5 ปฏิบัติสลับด้าน
 เท้า : นั่งคุกเข่า
 ทิศ : หันหน้าด้านหน้าเวที

4.2.3.4 การออกแบบการแสดงโนราชุด “จินตภาพโนราคลองแดน” ช่วงที่ 3

การออกแบบท่ารำการแสดงโนราชุด “จินตภาพโนราคลองแดน” ช่วงที่ 3 การรำท่าครู ซึ่งเป็นขนบโบราณของการรำโนรา การแสดงโนราชุด “จินตภาพโนราคลองแดน” จึงใช้การรำท่าครูเป็นท่ารำในช่วงที่ 3 โดยนำมาใช้ทั้งหมด 3 ท่า ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.52: ท่าครู 1
ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

ท่าครู 1 : ท่าประนมมือ ปฏิบัติ 2 ครั้ง

- ศิระษะ : ตรง
- ไหล่ : ตรง
- ลำตัว : โนมลำตัวไปด้านหน้าแอ่นหลังเล็กน้อย
- มือ : มือทั้งสองข้างประนมมือไหว้ระดับหน้าอก
- เท้า : ยืนด้วยเท้าขวาเท้าซ้ายยกหน้าให้ได้ฉากย่อตัวลงหมดเข่า
- ทิศ : หันหน้าด้านหน้าเวที 1 ครั้ง หันหน้าเข้าหากัน 1 ครั้ง

ภาพที่ 4.53: ท่าครู 2
ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

ท่าครู 2 : ท่าจิบข้าง ปฏิบัติ 2 ครั้งสลับด้าน

- ศิระษะ : ตรง
- ไหล่ : ตรง
- ลำตัว : โน้มลำตัวไปด้านหน้าแอ่นหลังเล็กน้อย
- มือ : นักแสดง 1-4 จากด้านซ้ายของเวทีมือซ้ายแตะหน้าอกมือขวาจิบข้าง
นักแสดง 5-8 จากด้านซ้ายของเวทีมือขวาแตะหน้าอกมือซ้ายจิบข้าง
- เท้า : นักแสดง 1-4 จากด้านซ้ายของเวทียืนด้วยเท้าขวาเท้าซ้ายยกหน้าให้ได้
ฉากย่อตัวลงหมดเช้า
นักแสดง 5-8 จากด้านซ้ายของเวทียืนด้วยเท้าซ้ายเท้าขวายกหน้าให้ได้
ฉากย่อตัวลงหมดเช้า
- ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

ภาพที่ 4.54: ท่าครู 3

ที่มา : ศศนียา คัญทะชา

ท่าครู 3 : ท่าจีบหลัง ปฏิบัติ 2 ครั้งสลับด้าน

ศิระษะ	:	ตรง
ไหล่	:	ตรง
ลำตัว	:	โน้มลำตัวไปด้านหน้าแอ่นหลังเล็กน้อย
มือ	:	นักแสดง 1-4 จากด้านซ้ายของเวทีมือซ้ายจีบหลังมือขวาเขาควายนักแสดง 5-8 จากด้านซ้ายของเวทีมือขวาจีบหลังมือซ้ายเขาควายนักแสดง 1-4 จากด้านซ้ายของเวทียื่นด้วยเท้าขวาเท้าซ้ายยกหน้าให้ได้ฉากย่อตัวลงหมดเข้านักแสดง 5-8 จากด้านซ้ายของเวทียื่นด้วยเท้าซ้ายเท้าขวายกหน้าให้ได้ฉากย่อตัวลงหมดเข้า
เท้า	:	นักแสดง 1-4 จากด้านซ้ายของเวทียื่นด้วยเท้าขวาเท้าซ้ายยกหน้าให้ได้ฉากย่อตัวลงหมดเข้านักแสดง 5-8 จากด้านซ้ายของเวทียื่นด้วยเท้าซ้ายเท้าขวายกหน้าให้ได้ฉากย่อตัวลงหมดเข้า
ทิศ	:	หันหน้าเข้าหากัน

ท่ารำโนราชชุด “จินตภาพโนราคลองแดน” มีทั้งหมด 3 ช่วงการแสดง ช่วงที่ 1 การรำประสมท่า ใช้ท่ารำทั้งหมดจำนวน 11 ท่า ช่วงที่ 2 การรำประกอบบทร้องโนราคลองแดนทำนองเพลงทับเพลงโทน ใช้ท่ารำทั้งหมดจำนวน 24 ท่า และช่วงที่ 3 การรำท่าครู ใช้ท่ารำทั้งหมดจำนวน 3 ท่า ดังนั้นการแสดงชุด “จินตภาพโนราคลองแดน” ใช้ท่ารำทั้งหมดจำนวน 38 ท่า

4.2.4 การนำเสนอการแสดงโนราชุด “จินตภาพโนราคลองแดน”

การแสดงชุด “จินตภาพโนราคลองแดน” หลังจากออกแบบท่ารำเสร็จสมบูรณ์ได้นำเสนอผลงานการแสดงในตลาดริมน้ำคลองแดน เมื่อวันที่ 11 ก.พ. 2560 ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.55: รำในตลาดริมน้ำคลองแดน 1
ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

ภาพที่ 4.56: รำในตลาดริมน้ำคลองแดน 2
ที่มา : ทศนียา คัญทะชา

จากการนำเสนอผลงานการแสดงเมื่อวันที่ 11 ก.พ. 2560 ได้รับคำชื่นชมจากประธานชุมชน รองประธานชุมชน และนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ชาวชุมชนคลองแดนดีใจที่มีการแสดงโนราห์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะชุมชนของตนเอง จึงกล่าวขอบคุณผู้วิจัยที่ได้ช่วยเหลือสร้างสรรค์การแสดงโนราห์ที่สามารถบอกเล่าเรื่องราววิถีชีวิตของชุมชนคลองแดนมาตั้งแต่อดีตจนปัจจุบันผ่านบทกลอนโนราห์ ดังภาพ

ภาพที่ 4.57: การโพสต์ข้อความขอบคุณนักวิจัยผ่านโซเชียลมีเดีย (Facebook)
ที่มา : ทัศนียา คัญทะชา

4.2.5 การถ่ายทอดการแสดงโนราชุด “จินตภาพโนรารคลองแดน” กลุ่มชุมชน

การแสดงโนราชุด “จินตภาพโนรารคลองแดน” ได้นำถ่ายทอดท่ารำให้กับนักเรียนโรงเรียนคลองแดนวิทยา โดยใช้วัดคลองแดนเป็นสถานที่ถ่ายทอดท่ารำ ตั้งแต่เวลา 09.00 – 15.00 น. กระบวนการถ่ายทอดแบ่งออกเป็น 2 กิจกรรม ดังต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1 แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากพืนาภยรังสรรค์สู่น้องคลองแดนวิทยา

กิจกรรมที่ 1 เริ่มตั้งแต่เวลา 09.00 – 10.00 น. โดยให้นักแสดงต้นแบบจำนวน 8 คน จากหลักสูตรนาฏยรังสรรค์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา แสดงให้นักเรียนจากโรงเรียนคลองแดนวิทยา จำนวน 12 คน เพื่อเป็นการสาธิตให้นักเรียนดูท่ารำทั้งหมด ซึ่งนักเรียนทั้ง 12 คน ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.58 : กิจกรรมที่ 1

ที่มา : ทศนียา คัญทะซา

กิจกรรมที่ 2 ถ่ายทอดท่ารำจากพี่สู่น้อง

กิจกรรมที่ 2 เริ่มตั้งแต่เวลา 10.30 - 15.00 น. นักวิจัยเริ่มจากการบรรยายประกอบการสาธิตผ่านนักแสดงต้นแบบทั้งจำนวน 8 คน โดยให้นักเรียนแบ่งเป็นกลุ่มละ 8 คน แล้วยืนด้านหลังนักแสดงต้นแบบและให้รำพร้อมกับนักแสดงต้นแบบทีละท่าโดยไม่ใช่ดนตรีประกอบ 2 เที้ยว จากนั้นให้นักเรียนทดลองรำตามนักแสดงต้นแบบประกอบการบรรเลงดนตรีและการขับบทโนรา ดั่งภาพ

ภาพที่ 4.59 : กิจกรรมการถ่ายทอด 1

ที่มา : ทัศนียา คัญทะชา

ภาพที่ 4.60: กิจกรรมการถ่ายทอด 2

ที่มา : ทัศนียา คัญทะชา

ภาพที่ 4.61: กิจกรรมการถ่ายทอด 3

ที่มา : ทัศนียา คัญทะชา

จากกิจกรรมการถ่ายทอดทำรำให้กับนักเรียนโรงเรียนคลองแดนวิทยา เมื่อวันที่ 11 ก.พ. 2560 ตั้งแต่เวลา 09.00 – 15.00 น. นักเรียนสามารถรำตามนักแสดงต้นแบบได้ แต่ยังไม่จำทำรำ ผู้วิจัยจึงได้มอบวีดิทัศน์ทำรำ และเพลงประกอบการแสดงให้กับนักเรียนโรงเรียนคลองแดนวิทยา เพื่อนำไปฝึกซ้อมในคาบกิจกรรมทุกวันพฤหัสบดี และผู้วิจัยจะลงพื้นที่ไปตรวจสอบทำรำอีกครั้งวันที่ 26 ก.พ. 2560 อีกครั้ง นักเรียนโรงเรียนคลองแดนวิทยาจะนำแสดงในวันที่ 27 ก.พ. 2560

บทที่ 5

สรุปผลและข้อเสนอ

การออกแบบการแสดงโนราเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติการแสดงโนราตลาดริมน้ำคลองแดนและออกแบบการแสดงโนราที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตลาดริมน้ำคลองแดนจำนวน 1 ชุด โดยสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

5.1 บทสรุป

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ก่อตั้งขึ้นโดยที่มนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย และมหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ร่วมกับนักวิจัยในชุมชนคลองแดน ได้รับงบประมาณจากการเคหะแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ภายใต้โครงการวิจัยชุดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงรุกเพื่อฟื้นฟูชุมชนในชนบท กรณีศึกษา : ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน ตำบลคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา หลังจากดำเนินงานวิจัยประมาณ 1 ปี คณะนักวิจัยจึงได้ส่งมอบงานให้กับชาวบ้านชุมชนคลองแดนได้บริหารจัดการด้วยตนเอง โดยใช้ชื่อ “ตลาดริมน้ำคลองแดน” จะเปิดตลาดทุกวันเสาร์ ตั้งแต่เวลา 10.00 – 22.00 น. กิจกรรมการแสดงทางวัฒนธรรมใช้การแสดงโนรา

ตลาดริมน้ำคลองแดนมีการแสดงโนราครั้งแรกเมื่อวันที่ 30 พ.ค. 2552 ซึ่งเป็นวันเปิดตลาดครั้งแรกและเป็นวันที่คณะนักวิจัยส่งมอบงานวิจัยให้กับชาวบ้านชุมชนคลองแดน ลักษณะการแสดงเป็นการรำโนราบทสอนรำ การออกพรานและทาสี ใช้นักแสดงทั้งหมด 65 คน แยกออกเป็นโนรา 55 คน พรานและทาสี 10 คน นักแสดงเป็นนักเรียนจากโรงเรียนคลองแดนวิทยา โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 11 และนักศึกษาจากสาขาศิลปการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

ปัจจุบันการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดนตั้งแต่ปี 2552 - 2559 ได้จัดการแสดงมาทั้งหมด 7 ปี มีการลักษณะการรำทั้งหมด 6 รูปแบบ ได้แก่

- (1) การรำบทสอนรำ สายท่านขุนอุปถัมภ์นรากร
- (2) การรำบทประณม สายท่านขุนอุปถัมภ์นรากร

- (3) การรำประสมท่าเพลงโค สายโนราห์อนุอาบ เจริญศิลป์
- (4) การรำบทครูสอน สายโนราห์อนุอาบ เจริญศิลป์
- (5) การออกพราน สายโนราห์อนุอาบ เจริญศิลป์
- (6) การเชิดหุ่นโนรา แบบฉบับของนางสาวสกาย กัณณิมา

โดยใช้นักแสดงเป็นนักเรียนจากโรงเรียนคลองแดนวิทยา ประมาณ 5 ปี ตั้งแต่ปี 2552 - 2557 และใช้นักแสดงจากโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 11 ประมาณ 2 ปี ตั้งแต่ปลายปี 2557 จนถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาและรูปแบบการแสดงโนราในตลาดริมน้ำคลองแดนจึงได้ออกแบบและสร้างสรรค์การแสดงโนราเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำคลองแดน 1 ชุด โดยกระบวนการออกแบบและสร้างสรรค์ทั้งหมด 5 ขั้นตอน ได้แก่ การกำหนดแนวคิด การประพันธ์บทร้อง การออกแบบท่ารำ การนำเสนอการแสดงโนราชุด “จินตภาพโนราคลองแดน” ในตลาดริมน้ำคลองแดน และการถ่ายทอดท่ารำสู่ชุมชน

การแสดงโนราชุด “จินตภาพโนราคลองแดน” เป็นการรำประกอบการร้องบททำนองเพลงทับเพลงโทน แบ่งการแสดงออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 การรำประสมท่า ใช้ท่ารำทั้งหมดจำนวน 11 ท่า ช่วงที่ 2 การรำประกอบบทร้องทำนองเพลงทำเพลงโทน ใช้ท่ารำทั้งหมดจำนวน 24 ท่า และช่วงที่ 3 การรำท่าครู ใช้ท่ารำทั้งหมดจำนวน 3 ท่า ใช้เวลาในการแสดง 15 นาที

5.2 ข้อเสนอแนะ

การออกแบบการแสดงโนราชุด “จินตภาพโนราคลองแดน” เมื่อนักวิจัยได้ถ่ายทอดให้กับนักเรียนโรงเรียนคลองแดนวิทยาจำนวน 20 คน ในรุ่นที่ 1 หากต้องการแสดงชุดนี้สามารถสืบสานอยู่ได้อย่างยั่งยืนต้องใช้สถานศึกษาในชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อน โดยนำการแสดงโนราทำบทคลองแดนไปใช้กิจการการเรียนการสอนในโรงเรียน หรืออาจจะเป็นกิจกรรมเสริมให้กับนักเรียนในโรงเรียน การแสดงชุดนี้ก็จะสามารถสืบสานได้อย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- จเร สุวรรณชาติ, และคณะ. (2552). โครงการศึกษาและจัดทำโครงการนำร่องการปรับปรุงที่อยู่อาศัยและชุมชนในชนบทภาคใต้ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน. สงขลา : การเคหะแห่งชาติ.
- จเร สุวรรณชาติ,และคณะ. (2552). การศึกษาจัดทำโครงการนำร่องการปรับปรุงที่อยู่อาศัยและชุมชนในชนบท ตำบลคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา และตำบลรามแก้ว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. สงขลา : การเคหะแห่งชาติ.
- จเร สุวรรณชาติ,และคณะ. (2552). โครงการวิจัยชุด การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงรุกเพื่อฟื้นฟูชุมชนในชนบท กรณีศึกษา : ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน ตำบลคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา. สงขลา : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
- จเร สุวรรณชาติ, และปวีณา จารุธีรพันธ์. (2552). โครงการย่อยที่ 1 แผนการบริหารและการจัดการเพื่อพัฒนาชุมชนคลองแดนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว วิถีพุทธที่ยั่งยืน. สงขลา : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์, ทศนียา คัญทะชา. (2552). โครงการย่อยที่ 3 อนุรักษ์สืบสานและเผยแพร่ศิลปะการแสดงโนราในชุมชนคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา. สงขลา : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- นราวัฒน์ เลิศวิทย์วิวัฒน์และคณะ. (2552). โครงการย่อยที่ 2 แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา. สงขลา : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- พลากร พันธุ์ณี และอภิชาติ เหมือนทอง. (2552). โครงการย่อยที่ 4 รูปปั้นหินทรายเทียม รูปโนราห์สู่อุตสาหกรรมชุมชน เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา. สงขลา : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- พีรพงศ์ เสนไสย. (2546). นาฏยประดิษฐ์. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มาลินี หาญยุทธ. (2551). รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวกรณีศึกษา ตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- สมเกียรติ ชัยพิบูลย์. (2550). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา ศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร. กำแพงเพชร : มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). **หลักการแสดงนาฏยศิลป์ปริทรรศน์**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

